

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Izrael odmítá návrh
na kolektivní sebevraždu 2

Tonoucí ve vyschlém řečišti 14

Hlas z minulosti, hlas pro
naši dobu (k 200. výročí
narození Abrahama Geigera) 16

O myšlence
„vyvoleného národa“ 18

■ Krátce

Všichni si přece přejeme, aby se každému z nás naplnila slova Přísluví 17,6: „Korunou starců jsou vnuci, ozdobou synů otcové.“ Je snad zbytečné připomínat, že totéž platí i pro vnučky, babičky a matky. Možnosti naplnit toto rčení máme všichni, jen je třeba si uvědomit, že se musíme učit Tóře, a ne pouze o Tóře.

Hana Mayerová

Mladý Geiger mohl uzavřít svou mysl výzvám, které před něj stavělo univerzitní vzdělání, a zůstat ortodoxním Židem. Nebo se vlivem svých sekulárních studií mohl stát lhostejným k židovství, případně jej i zcela opustit, jak to udělali jiní Židé konfrontovaní s moderní kulturou. Místo toho se rozhodl stát se rabínem, ale rabínem nového typu: takovým, který sjednotí judaismus s moderním myšlením, který nebude tradici pouze předávat, ale bude ji aktivně utvářet. A to nebylo jednoduché.

Michael A. Meyer

„V případě trestu smrti je za krev obviněného a jeho potomků navěky zodpovědný svědek.“ Závěr z toho je: „Kdokoliv zničí jeden život, je to Písmem považováno za stejné, jakoby zničil celý svět.“ A to samé platí o tom, kdo jeden život zachrání.

Existuje snad osvětenější, humanističtější pohled než právě toto? Že při vraždě, byť by to byla formálně nařízená vražda provedená státem, tedy trest smrti, by měla být odpovědnost všech, kteří se procesu nějak účastní, tak velká, že si mají uvědomit, že zabití jednoho člověka, jakéhokoliv potomka Adama a Evy, se rovná zabití všech jeho potomků, které mohl v budoucnu mít!

Rabín Moshe Yehudai

Rabín Tomáš Kučera se po několika letech rozloučil se svou komunitou.
foto Jan Syka

Tomáši,
děkujeme

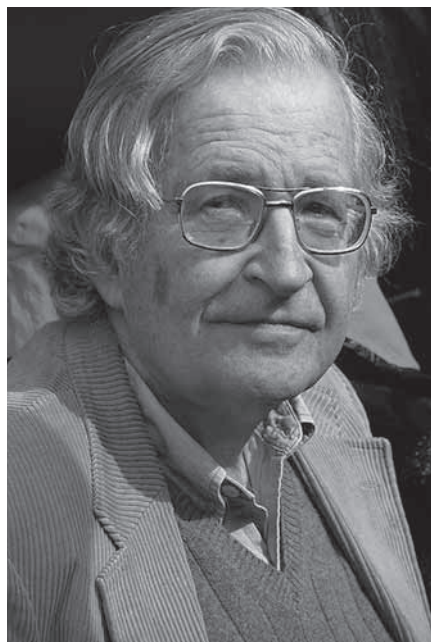
Izrael odmítá návrh na kolektivní národní sebevraždu

Posledního jeden a půl roku prožívá Izrael a s ním židovská diaspora ve světě nelehké období, které někteří politologové a publicisté přirovnávají k ovzduší antisemitismu panujícímu v Evropě třicátých let minulého století.

Díky Bohu, prozatím byly zažehnány sebevražedné útoky palestinských teroristů na autobusy a restaurace v Izraeli, ale po našem odchodu z pásma Gazy v srpnu 2005 zesílil staronový teroristický fenomén – organizace Hamás, která od roku 2007 v pásmu Gazy uzurpuje moc. Tisíce raket dopadaly na Sderot, Aškelón, kibucy a obce ležící v blízkosti pásma Gazy a léta prakticky znemožňovaly obyvatelům této oblasti normální život. Když Izraeli došla trpělivost, zahájil koncem prosince 2008 vojenskou akci „Lité olovo – עופרת יצוקה“ (od 27. 12. 2008 do 18. 1. 2009) s cílem zastavit raketovou agresi Hamásu. Dnes všichni víme, že Hamás si dělal z civilního obyvatelstva pásma Gazy tzv. živé štíty a že zneužíval ke svým akcím budovy OSN a UNRWA, včetně školních a nemocničních budov. To však nijak neovlivnilo bývalého židovského soudce z JAR Richarda Goldstonea, aby ve své zprávě pro OSN o akci „Lité olovo“ nestránil očividně teroristům z Hamásu a ne učinil z nich oběť izraelské krutosti.

Podobně tomu bylo s provokací z počátku června letošního roku, kdy tzv. míroví aktivisté na palubě turecké lodi Mavi Marmara, vezoucí údajně humanitární pomoc obyvatelům pásma Gazy, vyprovokovali krvavou srážku s izraelským námořním komandem, které loď obsadilo poté, co kapitán plavidla nereagoval na opětné výzvy izraelské strany, aby jeho loď změnila kurs plavby a nepokoušela se prolomit námořní blokádu pásma Gazy. Z „mírových aktivistů“ se vyklubali příslušníci turecké islamistické organizace IHH napojené na Al Kajdu. Turečtí mírotvorci byli ozbrojeni noži, holemi, železnými tyčemi a dokonce dvěma revolvery, což jistě patří do arzenálu boje za mír. Politování incident nepřežilo devět neagresivnějších „mírotvorců“. Zadržení loď Mavi Marmara a incident na její palubě vzedmul vlnu antiizraelské hysterie nejen v Turecku, ale i v mnoha evropských hlavních městech včetně Prahy. Na antiizraelských demonstracích zaznívaly projevy a hesla, za něž by se nemusel stydět ani říšský ministr propagandy dr. Goebbels. Nutno připomenout, že jako první a jeden z mála evropských politiků předseda Senátu ČR dr. Přemysl Sobotka nazval věc pravým jménem, když veřejně prohlásil, že se jednalo o cílenou protiizraelskou provokaci. Jen pro upřesnění, denně přijíždí z izraelské strany do pásma Gazy sto nákladních aut vezoucích tam potraviny, léky a dal-

ší nutné prostředky pro každodenní život. Izrael dodává do pásma elektřinu a vodu. Nemocní Palestinci, kteří nutně potřebují hospitalizaci v izraelských nemocnicích, jsou tam hospitalizováni. Tedy žádná humanitární katastrofa, jak ji zkrlesně prezentují mezinárodní sdělovací prostředky. Námořní

Noam Chomsky – v současnosti asi nejznámější reprezentant židovské „uvědomělé národní sebevraždy“

blokáda pásma Gazy, kde v současné době vládne teroristická organizace Hamás, je nutná. Každý reálně uvažující člověk vidí, jaká je situace v jižním Libanonu, který se nalézá pod kontrolou mezinárodního kontingentu vojsk OSN a kde se nerušeně Hizballáh vyzbrojuje raketami, jejichž arzenál již více než ztrojnásobil oproti roku 2006, kdy zahájil raketovou agresi proti Izraeli. Podobnou situaci nelze v Gaze dopustit.

Člověka při této příležitosti napadají nejen slova pesachové hagady:

שִׁכְבַּל דּוֹר ודּוֹר עֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָיו – Avšak povstávají proti nám v každém pokolení, aby nás zničili, a Svatý, nechť je požehnán, nás zachraňuje z jejich rukou“, ale i slova Jeremjášova Pláče: „... כל רודפיה השיגהו בין המצרים – Všichni jeho pronásledovatelé ho dosáhli v jeho úzkostech“ (1,3).

„Svět už omrzeli Židé, kteří stále dělají problémy. Šest milionů Židů odmítá přijmout návrh na kolektivní národní sebevraždu.“

Tak okomentoval 4. června v deníku Washington Post současnou situaci novinář Charles Krauthammer. Celý svět hystericky odsuzuje Izrael za námořní blokádu pásma Gazy, tj. za stejnou politiku, jak uvádí Krauthammer, kterou prováděly Spojené státy během druhé světové války vůči Německu a Japonsku a roku 1962, za karibské krize, vůči Castrově Kubě. Tato skutečnost hovoří jasně o pokrytectví světa.

Tradice nám zanechala v traktátu *Gitin 55b–56a* příběh o **Kamcovi a Bar Kamcovi**, jejichž ničím **neopodstatněná vzájemná nenávisť** se stala příčinou zničení druhého Chrámu v roce 70 o. l. Nic však nemůže ospravedlnit nenávisť, která sama o sobě je zavrženíhodnou lidskou vlastností.

Bohužel, v posledních dvou desetiletích se v izraelské i světové židovské společnosti projevuje negativní fenomén, který lze nazvat **uvědomělou národní sebevraždou**. Nestačí nenávisť klasických antisemitů a islámských fundamentalistů, my jim v tom účinně pomůžeme, pomůžeme jim v delegitimizaci naší staronové vlasti – Státu Izrael. Na druhou stranu nás snad může trochu uklidnit skutečnost, že se jedná o „výstřední klub sebevražd“ židovských intelektuálů, který nemá víc než několik desítek členů. Mezi jeho skalní protagonisty patří historik Ilan Pappé, který je vůdčím iniciátorem bojkotu Izraele, právník Daniel Machover, jeden ze zakladatelů hnutí Právníci za lidská práva Palestinců, hudebník a umělec Dror Feile žijící ve Švédsku, jenž svým „uměním“ například propagoval teroristku-sebevražedkyni Hanadi Jaradat, která 4. října 2003 zavraždila v haifské restauraci Maxim 21 hostů včetně dětí. Dalším členem exkluzivního klubu je filmový režisér Udi Aloni. To je několik představitelů původně z izraelských luhů a hájů. Připočteme-li k tomu i americké Židy, například před dvěma lety zesnulého Alfreda M. Lilienthala, lingvistu Noama Chomského a politologa Normana G. Finkelsteina, dostaneme počtem nevelkou, ale intelektuálně silnou skupinu schopnou negativně ovlivňovat tisíce studentů amerických i evropských univerzit a prezentovat jediný demokratický stát na Blízkém východě jako zemi, kde jsou potlačována lidská práva arabské menšiny a kde vládne apartheid.

Jistě, v Izraeli není vše ideální ve vztazích mezi židovskou většinou a arabskou menšinou, ale ani v nejmenším nelze z naší strany hovořit o apartheidu. Například v Tel ➤

► Avivu-Jaffě žije asi 17 tisíc arabských spoluobčanů, v Haifě 27 tisíc, v Horním Nazaretu 5,5 tisíce, v Západním (židovském) Jeruzalémě jich žije více než 5 tisíc. Kolik židovských občanů naopak žije v Nazaretu, Umm el Fahemu, Kafr Kanně (Kapernaum) nebo ve Šfaramu?

Dalším důkazem demokratického přístupu k arabské menšině jsou izraelské univerzity, kde společně studují Židé i Arabové. Arabští studenti mají velké plus oproti židovským, neboť jsou osvobozeni od vojenské služby, takže většina z nich ve svých 21 nebo 22 letech má již v kapse titul bakaláře. Kdežto jejich židovští kolegové po zakončení tříleté povinné vojenské služby svá studia teprve začínají. K tomu nutno připočítat stále agresivnější čistě politické propalestinské demonstrace a shromáždění arabských studentů na akademické půdě v rámci „demokratického práva svobody projevu“. To však jen na okraj, neboť kdo nechce vidět realitu, toho nic nepřesvědčí. Ovzduší současné protizraelské hysterie aktuálně charakterizují slova 56. žalmu: „Denně překlucují moje slova, vymýšlejí na mě kdesi zlého. Srocu-

jí se, číhají a stopují mě, po mém bezživoti pasou.“

V **Událostech**, což je politický zápisník Bohumila Doležala na Zpravodajském serveru lidovky.cz, se tento český politolog a publicista v článku **Gaza: Mnichované v akci** mimo jiné pozastavuje nad výrokem izraelského levicového spisovatele Amose Oze v jeho článku publikovaném Mladé frontě Dnes (4. 6.), kde tvrdil toto: „Jenomže Hamás není jen teroristická organizace. Je to idea, byť zoufalá a fanatická, která vyrostla z bídy a frustrace většiny Palestinců.“

Doležal reaguje na jeho slova: „Stačí malá úprava: Jenomže NSDAP není jen teroristická organizace. Je to idea, byť zoufalá a fanatická, která vyrostla z bídy a frustrace většiny Němců. Na tom může být něco pravdy a je třeba se nad tím zamyslet – ale nejdříve je nutné zabránit jim, aby ve velkém vraždili. A to čím dřív, tím líp.“ Mám za to, že v tomto případě jiná než Doležalova reakce nemůže být přesnější, výstižnější a pravdivější.

► Rabín Daniel Mayer
Foto: wikimedia.org

Program Bejt Simcha Červenec 2010

**pátek 16. července –
neděle 18. července
v děčínské synagoze
IV. reformní šabat:**

**bohoslužby, přednášky, diskuse
s rabínem Tomášem Kučerou, rabínem
Moshem Yehudaie a dalšími lektory
(viz pozvánka na této straně)**

PRAVIDELNÉ AKCE
**Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin
(kromě pátku 16. 7., kdy se koná
v Děčíně IV. reformní šabat)**

HODINY PRO VEŘEJNOST
**až do odvolání pouze
po předchozí telefonické dohodě**

**Bejt Simcha
na nové adrese**

Maiselova 4, 110 00 Praha 1
Telefon: 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

**Bejt Simcha, World Union for Progressive Judaism
(WUPJ) a Židovská obec Děčín vás srdečně zvou na:**

IV. REFORMNÍ ŠABATON

víkendový seminář ve dnech
16.–18. července 2010 v Děčíně

PROGRAM

Pátek 16. 7. (v synagoze)

18.00 Kabalat šabat
19.15 večeře (raut v synagoze)
20.30 večerní program s Achabem Haidlerem

Sobota 17. 7. (v synagoze)

10.00 šacharit a bar micva
12.30 chevruťa studium s rabínem Kučerou
16.00–17.30 tvořivý textilní workshop (Zuzana Schreiberová)
18.00 přednáška rabína Mosheho Yehudaie „O Židech, Čechách a Bohu“
20.45 divadelní workshop „Biblické citáty trochu jinak“ (Zuzana Schreiberová), následuje havdala

Neděle 18. 7. (v hotelu Senátor)

9.30–11.00 panelová diskuse „Platforma progresivního židovství v České republice“
11.15–12.15 feedback, závěrečná diskuse
13.45 skupina 1: studium Maimonidova Mišne Tora (Karel Goldmann)
skupina 2: přednáška Mgr. Věry Tydlitátové: „Martin Buber: Tóra pro každý den“

**Informace o volných místech (ubytování, stravování, doprava)
nebo o možnosti zúčastnit se části programu
na adrese reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929.**

**Jakým způsobem můžete
příspěť na dovybavení
nových prostor Bejt Simcha:**

V HOTOVOSTI: příspěvek můžete buď vhodit do našeho cedaka boxu, nebo předat koordinátorce Kateřině Weberové (v případě osobního předání můžete dostat potvrzení o přijetí daru, jednak můžete specifikovat, na co přesně má být Váš příspěvek použit).

PŘEVODEM NA ÚČET: číslo účtu je 86-8959560207/0100, variabilní symbol pro dary obecně, bez upřesnění účelu, je 99999, pokud si přejete příspěť výhradně na aron ha-kodeš, zadejte variabilní symbol 99991, v případě příspěvku na nákup židlí uvádějte variabilní symbol 99992, u příspěvků na kuchyňku je variabilní symbol 99993.

Za Vaše příspěvky předem mnohokrát děkujeme

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného: pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

ještě jednou flotila

fakta a názory

Události okolo aktivistické flotily, pokoušející se prolomit izraelskou námořní blokádu a dostat se do pásma Gazy, plnily začátkem června přední stránky novin. Maskil jakožto měsíčník samozřejmě nemůže být zdrojem aktuálních informací, přesto ani my nechceme téma zcela pominout. Dovolujeme si vám nabídnout stručné shrnutí základních faktů a několik vybraných názorů ze zahraničního tisku.

► Izrael se pro námořní blokádu pásma Gazy rozhodl, neboť je momentálně ve stavu ozbrojeného konfliktu s Hamásem, který Gazu ovládá a který opakovaně podnikal raketové útoky na civilní cíle v Izraeli. Zbraně byly do Gazy pašovány ve velkém právě po moři.

► Námořní blokády jsou legitimním prostředkem, jehož užití v ozbrojených konfliktech umožňuje mezinárodní námořní právo. Blokáda může být praktikována i v mezinárodních vodách, pokud neomezuje přístup k přístavům a pobřeží neutrálních států.

být provedena kontrola nákladu a jeho přeložení, aby mohl být pozemní cestou dopraven na místo určení. Pět lodí ze šesti uposlechlo výzvy. Na těchto lodích nedošlo k žádným ozbrojeným konfliktům a žádným ztrátám na životech. Posádka šesté lodi, Mavi Marmara, odmítla.

► Izraelští vojáci byli po výsadbě na palubu Mavi Marmary napadení takovým způsobem, že byli v ohrožení života a museli se tedy bránit. Ačkoliv Izrael lituje devíti zmařených lidských životů, trvá na svém právu na sebeobranu. Vina je na straně těch, kteří

Izraele zamířilo více než 10 tisíc raket a dalších teroristických útoků.

► V pásmu Gazy není ani hladomor ani žádná humanitární krize. Každý týden sem Izrael dopraví průměrně 15 tisíc tun zásob a humanitární pomoci.

Ohlasy v zahraničním tisku

Guardian (Seth Friedman):

To, že byla na palubě nositelka Nobelovy ceny za mír, je irelevantní. To, že byly na palubě elektrické vozíky pro invalidy, je irelevantní. To, že obyvatelé Gazy velmi trpí léta trvající izolací svého území, je nepřijatelné a nešťastné – ale v kontextu tohoto konkrétního incidentu rovněž irelevantní. Izrael mnohokrát aktivisty varoval, aby nepokračovali v plavbě, dokud nebude provedena kontrola nákladu; Izrael opakovaně nabízel, že povolí dopravu nákladu do Gazy, pokud aktivisté povolí prohlídku.

Zároveň ti, kteří údajně přivázejí lidem do Gazy „pomoc“, využívají deklarované humanitární akce jako zástěrku pro pašování zbraní – a Izrael má naprosté právo bránit své vlastní občany před důsledky takových nezákonných transferů. Na světě není jediná země, která by nepodnikla podobné kroky, aby chránila své občany, není na světě jediná armáda, která by svým vojákům zakázala reagovat s patřičnou razancí v situaci, kdy je třeba neutralizovat život ohrožující útok.

V širším politickém kontextu jistě izraelská vláda i armáda v mnohem tisíckrát pochybila, stejně jako vůdci a političtí představitelé Hamásu, ale to, co se odehrálo na palubě Flotily svobody, je třeba posuzovat odděleně a pouze hodnotit použití násilí na obou stranách, a ne to používat jako další hůl, s níž je možné bít Izrael pouze proto, že se to některým skupinám hodí.

Pokud vyjde na světlo jakákoliv nepravost, které se Izrael dopustil, zaslouží si odsouzení, stejně jako nepravosti palestinské. To však neznamená, že by v jakékoliv ►

Mavi Marmara vyplula 22. května z turecké Antalye

foto wikipedia.org

V souladu s mezinárodním právem také Izrael blokádu řádně vyhlásil. O blokáde opakovaně informoval i účastníky problematické flotily. Co je tedy naopak porušením mezinárodního práva, jsou pokusy o záměrné proražení blokády.

► Žádná země na světě by nepovolila přistát lodí s nelegálním nákladem, aniž by měla možnost jej zkontrolovat. Izrael několikrát vyzval účastníky flotily, aby nasměrovali své lodě do přístavu Ašdod, kde může

násilný střet záměrně vyprovokovali s cílem medializovat jej ve svůj prospěch.

► Tento záměr dokazuje i prohlášení jednoho z předních politických představitelů Hamásu Ismaíla Hanji: „Jestliže se loď dostanou do Gazy, bude to pro nás vítězství. Jestliže budou zadrženy, bude to také vítězství.“

► Všichni zranění, včetně aktivistů, byli řádně ošetřeni v izraelských nemocnicích.

► Izrael předal pásmo Gazy v roce 2005 do palestinské správy. Od té doby odsud do

Izrael má plné právo se bránit útokům a provokacím. Myslí si to nejenom zahraniční komentátoři, ale i organizátoři a účastníci dvou pražských shromáždění. Tito demonstranti prošli ze Staroměstského náměstí na Letnou, aby svou podporu Izraeli manifestovali přímo před budovou jeho velvyslanectví. foto Milan Kalina

- situaci měl být Izrael považován automaticky za vinný, pokud se neprokáže opak. Pokud jde o Flotilu svobody, podnikl Izrael v posledních týdnech celou řadu pokusů, jak aktivistům napomoci v jejich úsilí a vyhnout se krveprolití.

Dokonce ani při samotném zásahu to nebyli izraelští vojáci, kteří začali střílet jako první – místo toho se prostě snažili pokračovat ve svém úkolu, totiž zkontrolovat náklad. Když pak byli aktivisté zákeřně napadeni, neměli jinou možnost, než adekvátně odpovědět. To jsou jediná fakta, na nichž v tomto případě záleží a sebevětší nenávistný povyk proti Izraeli nezbaví agresory z řad aktivistů jejich viny za tyto strašné události.

Chicago Tribune:

Odpusťte, pokud se nepřipojíme k odsuzování Izraele. Izrael má právo se bránit a má eminentní zájem zabránit přísunu

zbraní do Gazy. A toto teritorium, vzdálené jen na dostřel rakety krátkého doletu, ovládá nebezpečný soused.

Miami Herald:

Organizátoři flotily věděli velmi dobře, že se plují do rozbourěných vod, když se vydali na plavbu, při níž chtěli prolomit izraelskou blokádu enklávy, ovládané teroristickou organizací Hamás. Rozhořčené výkřiky, které následovaly po zásahu izraelského komanda proti lodi Mavi Marmara, vyznívají falešně vzhledem k faktu, že organizátoři flotily se jasně snažili vyvolat mezinárodní incident.

Izrael se zase jednou dostal do absurdní situace, kdy se musí hájit za to, že se brání. Za to by se nikdy neměl omlouvat. Jak to, že mezinárodní veřejnost nereagovala stejně pobouřeně, když Severní Korea potopila jihokorejskou loď s 46 námořníky na palubě?

A jak svět protestoval, když na Izrael dopadly rakety z Gazy? Proč by měl pouze Izrael být vždy volán k zodpovědnosti, když se brání provokacím?

Jestli lidé v Gaze potřebují více potravin a léků, mají je mít. Ale Hamás nepotřebuje víc zbraní. Už zabili dost nevinných.

The Washington Times:

To, co mělo být pro Izrael jen rutinní operací, běžnou kontrolou, se změnilo v propagandistické vítězství islámské teroristické skupiny Hamás. Hlavní ponaučení z incidentu na palubě lodi Mavi Marmara zní: neberte si paintballové pušky tam, kde se bojuje na nože...

... Izraelci vstoupili na palubu vyzbrojeni paintballovými puškami, paralyzéry, slzným plynem a dalšími nesmrtícími zbraněmi. Očekávali obvyklý taneček s dobře nacvičenou choreografií: oni obsadí loď, aktivisté se vezmou za ruce, zazpívají palestinský teroristický protestsong, udělají pár fotek a vydají tiskovou zprávu o dalším „sionistickém zvrstvu“. Tak vypadá obvyklé divadlo, hra na pasivní rezistenci ve stylu Mahátny Gándhího či Martina Luthera Kinga.

Ale extrémisté pochopili klíčové ponaučení dnešní doby: ozbrojený odpor je lepší než pasivní podrobení se, pokud víte, že se ze svých činů nebudete muset zodpovídat...

... Ti, kdo stojí za ilegálními pokusy o prolomení izraelské blokády, se tváří jako humanisté, ale o tom lze pochybovat. Odmítli nabídku Izraele, aby zásoby, které vezou, předali k pozemní přepravě – byly by tak doručeny na místo spolu s dalšími tunami pomoci, která do Gazy denně putuje. Ale pak by organizátoři flotily nedosáhli svého cíle, totiž způsobit mediální humbuk. A tak pokračovali v plavbě, vyprovokovali incident, a mezinárodní organizace, vlády a média to spolky i s navijákem, jak se dalo očekávat.

Toto je začátek námořní intifády, která má na mušce srdce a mysl světové veřejnosti a jejímž cílem je izolovat Izrael a udělat z Hamásu hrdiny.

► kwe

SLOVAK MACCABI GAMES 2010 & Stretnutie ČR – SR 2010

Termín konání: 3. – 5. září 2010, místo konání a ubytování: Hotel Športcentrum*** Bojnice

Sportovní disciplíny:

Badminton* (jedna kategorie), **Tenis**** (kategorie M/Ž open do 40 let, masters nad 40 let), **Stolní tenis** (kategorie M/Ž bez rozdílu věku), **Futsal***** (muži, jedna kategorie), **„Plážový“ volejbal****** (jedna kategorie), **Petanque** (jedna kategorie)

Nesportovní disciplíny: Poker

(jedna kategorie)

* nutná obuv vhodná na parkety, ** hrát se bude na antuce, *** obuv vhodná na umělý trávník, individuální přihlašování, team se vytvoří na místě, **** umělý povrch, individuální přihlašování, team se vytvoří na místě

Děti – kategorie chlapci/dívky do 6 let, 6–10 let, 10–15 let:

1. běh (všechny tři kategorie), **2. in-line** (potřeba si donést vlastní brusle, všechny tři kategorie), **3. basketbal** – hody na koš (kategorie 6–10 let, 10–15 let)

Pro děti máme připravené různé další společensko-sportovní aktivity.

Doprovodné akce:

pátek: Kabalat šabat, **sobota:** barbeque/guláš party, discoparty, DJ Michael Szatmary, workshopy a další

Závazné přihlášky prostřednictvím e-mailu a webových stránek: www.uzzno.sk, www.maccabi.sk
Přihlašovat se bude možné od 5. 7. do 5. 8. 2010.

Bergman

Nakladatelský dům pro židovskou literaturu

*Proměna politického klimatu po listopadu 1989 měla nesmírně příznivý dopad na rozšíření nakladatelské činnosti u nás. Z přibližně padesáti státních nakladatelských domů s plánovitě určeným profilem produkce, které fungovaly v bývalém Československu koncem roku 1989, vzrostl dnes počet registrovaných nakladatelství jen v České republice na více než 2700. Noví vydavatelé začali doslova chrlit vše, co se čtyřicet let nesmělo. Zakazované autory domácí i zahraniční, tabuizovaná témata z historie, politiky i sexu. Díla dobře i špatně přeložená, tituly vysoké i pochybné literární kvality. Poměrně nedávno se k tomuto množství připojilo i nakladatelství **BERGMAN**, které se specializuje na vydávání judaik. Jak nakladatelství vzniklo, jak se profiluje a jaké jsou jeho ediční záměry do budoucnosti, to je obsah rozhovoru s redaktorem a členem redakční rady nakladatelství BERGMAN Jiřím Blažkem.*

V současnosti je ve vysoce konkurenčním prostředí velmi obtížné nalézt svou „parketu“. Jaká byla motivace k založení tohoto nakladatelství a jakou mezeru na trhu hodláte svou produkcí vyplňovat?

Přímo u zrodu nakladatelství BERGMAN jsem nebyl. S dr. Tomášem Bergmanem jsem se seznámil díky Markétě Holubové až v létě 2008, kdy jsem hledal nakladatele pro tehdy připravovaný česko-hebrejský sidur *Adir ba-marom*.

Naši nakladatelskou pozici vidíme ve vydávání pramenných hebrejských (ale i judeoarabských nebo jiných) textů, studií, překladů, odborných publikací i knih, které jsou určeny pro širší publikum.

Před takřka deseti lety jste začal pracovat na nové podobě česko-hebrejského siduru. Je to poměrně dlouhá doba a zdá se, že jste musel překonat určité potíže. Jak to probíhalo?

Na siduru samotném jsem pracoval od r. 2000/2001 a původně se nemělo jednat o nový překlad, ale o přesazení, „novou tvář“ starého siduru *Sichat Jicchak*. Přišlo mi tehdy líto, že jediný český sidur je k dispozici jen ve starých vydáních, která se téměř rozpadají, nebo jako fotokopie, která byla pro české Židy vydána v USA v osmdesátých letech. Původně jsem chtěl převést *Sichat Jicchak* do elektronické podoby, aby jej bylo možné vysázet znovu, řekněme lépe a úspěšněji. Časem ale bylo stále jas-

nější, že některé archaické výrazy v překladu je třeba opravit podle soudobé gramatiky a zvyklosti a nakonec nezbylo nic jiného, než začít dělat překlad celý znovu.

kého a hebrejského textu. Nebyl ale nikdo, kdo by jej vydal nebo vydání finančně podpořil. Zkoušel jsem tehdy kontaktovat nakladatelství Sefer. Věděl jsem, že překlad ra-

Jiří Blažek, redaktor a člen redakční rady nakladatelství BERGMAN

To byla věc, do které se mi moc nechtělo – už jen proto, že se tehdy na pražské židovské obci proslýchalo, že každou chvíli má vyjít sidur v překladu rabína Sidona.

V roce 2007 jsem měl překlad víceméně hotový a byla připravena i hrubá sazba čes-

bína Sidona je také hotový, a protože jsem ke svému překladu neměl příliš velkou důvěru, domníval jsem se, že by bylo lepší, kdyby překlad poskytl rabín Sidon, já bych sidur vysázel a postaral se o technickou stránku a Sefer ho vydal a dále distribuoval. Od Seferu jsem ale nedostal žádnou odpověď. Podobně zamítavé (pokud vůbec nějaké) odpovědi přicházely i od dalších nakladatelství. Dnes se jim nedivím, na jejich místě bych do tak riskantního podniku také nešel. Výjimkou bylo nakladatelství Herrmann a synové, které mělo o sidur zájem, ale z vydání později také sešlo.

Oslovil jsem tedy Markétu Holubovou, zda by neudělala revizi překladu, s čímž okamžitě souhlasila. Byla to ona, která mi dodala odvalu a řekla mi, že má smysl v projektu pokračovat. Když jsem později psal do siduru poděkování, že bez ní by nikdy nevznikl, nebyla to jen prázdná fráze, ale naprostá pravda. Bez její pomoci bych to sám určitě nedokázal.

V létě 2008 mne Markéta seznámila s dr. Tomášem Bergmanem, který tehdy pracoval na knize o dětech v Terezíně *Pevnost nad propastí* a okamžitě souhlasil s podporou projektu a jeho financováním. Během pár měsíců byl sidur na světě a zároveň se ►

A jaký je názor předsedy představenstva nakladatelství BERGMAN dr. Tomáše Bergmana?

Nemám v úmyslu zaplňovat nějakou mezeru na knižním trhu. Mým cílem je pomoci na svět knihám, o kterých se domnívám, že by bylo dobré, aby byly dostupnější české veřejnosti a které by bez vnější finanční podpory těžší mohly vyjít. Mým záměrem je publikovat několik knih ročně, zejména z oblastí filozofie, judaik, teologie, historie a architektury. Ve výběru titulů spolupracuji s redakční radou ve složení: Mgr. Jiří Blažek, Th.D., doc. PhDr. Mária Mičaninová, CSc., doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc., Th.D. Markéta Holubová, Th.D. Ve vztahu k judaismu nemám žádnou preferenci vůči některému z etablovaných směrů, mým cílem je vydávat nejvyšší kvalitu titulů ze všech směrů židovství.

► stal první publikací nového nakladatelství. Pamatuji si shodou okolností přesně, kdy byl dokončen – z tiskárny ho vyexpedovali den po Jom kipur 5769. Členové židovské obce jej mohli poprvé vidět na Simchat Tora.

Ve vydávání židovské literatury zeje takřka padesátiletá pauza vynucená dvěma totalitními a antisemitskými režimy. Po revoluci existoval ve veřejnosti (a to i v nežidovské) ohromný hlad po židovské odborné literatuře i beletrii. Tento zájem byl za uplynulých dvacet let do značné míry saturován, nicméně zájem o judaika stále trvá. Jak toto dvacetiletí hodnotíte a jaké trendy předpokládáte v blízké budoucnosti?

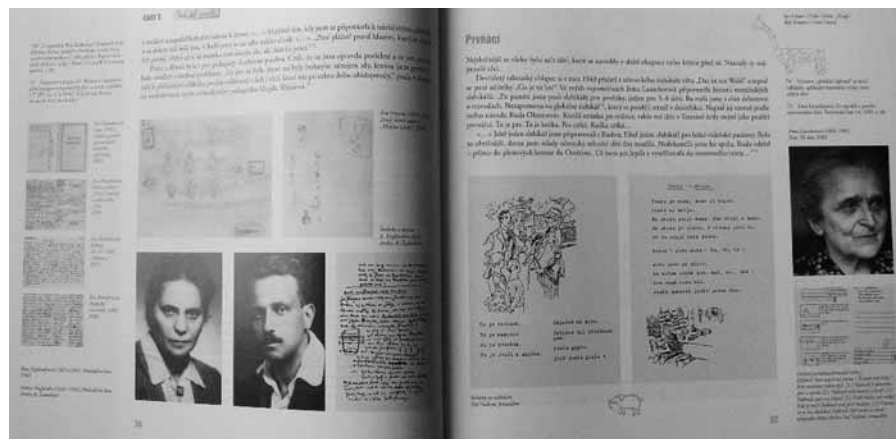
I když se v České republice po změně režimu s judaiky a židovskou literaturou „roztrhl pytel“, ukazuje se, že trh není ani zdaleka nasycen a potřeby české židovské komunity stále nejsou saturovány. Osobně mně trochu mrzí, že v knihkupeckých regálech stále (i když už ne tolik) nacházím především publikace typu „Dějiny židů stokrát jinak“ a „Holocaust stokrát jinak“, více či méně kvalitně zpracované, zatímco vydávání pramenné literatury a podpora autentického, živoucího judaismu téměř chybí. Když nakladatelství Sefer vydalo *Hagadu*, *Pirkej Avot* a *Osm kapitol*, což byly navíc knihy v bilingvě, domníval jsem se asi jako všichni, že to je začátek velkého díla a že nyní, když nakladatelé nejsou svazováni komunistickou cenzurou a politickými tlaky, budou další podobné publikace následovat. To se bohužel nestalo. Navíc tyto knihy (kromě *Hagady*) nebyly od rozebrání, pokud si pamatuji, nikdy znovu vydány, což je podle mě velká škoda. Nechci snižovat důležitost historie (a hlavně té nedávné), na kterou nesmíme nikdy zapomenout a knihy o šoa by vycházet měly (ostatně my jsme jednu vydali také), ale nepovažuji za šťastné, když tvoří padesát procent knižní produkce týkající se židovství. Židovská kultura přece žije a není jen o šoa nebo o válkách Izraele s jeho sousedy.

A poslední, obligátní otázka. Můžete prozradit, co v příštích dvou letech hodláte čtenářům předložit?

Machzor (zatím jen pro Nový rok) jsme udělali s Markétou a za pomoci Jakuba Švába sami. *Machzor* pro Jom kipur asi již letos nestihneme, ale většina knihy je již hotová a práce na ní pokračuje. Pokud nedojde k nějaké horší finanční krizi, měl by být k dispozici příští rok.

V nakladatelství Bergman bychom rádi pokračovali v nastoupeném kurzu. Reakce na sidur *Adir ba-marom*, jehož první vydání bylo během tří měsíců vyprodáno a druhé je

Nedávno například vyšel nádherný výběr z Maimonidovy korespondence v překladu Daniela Bouška a Dity Válové (Rukriolové). To jsou přesně publikace, kterým bychom rádi pomáhali na svět a které tady tolik chybí. Zatím jsme vydali v tomto směru rozsáhlou biografii od J. L. Kraemera *Maimonides – život a dílo* a *Keter malchut* od Šlomo Ben Gabirola ve slovenském překladu *Koruna království* s komentářem a doprovodnou studií od Márie Mičaninové (český překlad *Keter malchut*, který je hotový, samozřejmě plánujeme vydat rovněž jako součást *machzoru* pro Jom kipur).

Ukázka z knihy *Pevnost nad propastí. Já, děčko bloudící? Děti a učitelé v terezínském ghettu 1941–1945*

k dispozici u distributorů v posledních několika desítkách kusů, nás jen utvrdila, že v České republice a především českým Židům stále ještě hodně titulů chybí. Všechny reakce na naši činnost samozřejmě nejsou bezvýhradně pozitivní a vím, že některým lidem asi ležíme hodně v žaludku, už jen z důvodu obyčejné závisti. Z pozitivních ohlasů (které mi na rozdíl od různých „malšininů“ lidé říkají přímo do očí) je ale tolik, že jsme si jisti, že děláme dobrou věc a jsme na správné cestě.

Chceme pokračovat ve vydávání pramenných textů, které bychom rádi vydávali samozřejmě v bilingvě (jako jsou například skvělé publikace Seferu nebo i Bahir od Arje Kaplana ve vynikajícím překladu Romana Kořana, který vydal Malvern).

Také spolupracujeme s nakladatelstvím Vyšehrad, které český trh už dlouhá léta zásobuje účtyhodným množstvím odborné teologické literatury. Nebráníme se ani spolupráci s jinými vydavatelskými, pokud to bude pro dobro věci.

Výčet plánů a přání, které bychom rádi zrealizovali, je samozřejmě mnohem delší. Od židovských bohoslužebných textů, z nichž tu řada stále ještě chybí, přes rabínskou literaturu a její pramenné texty, až po současnou židovskou teologii, která zde zůstává téměř neznámá. Tady už to ale nezáleží ani tak na mě a mých představách, jako spíš na autorech, překladatelích a samozřejmě v první řadě na finančních možnostech.

► S Jiřím Blažkem hovořil Milan Kalina

וואו זאל איך הין וואו זאל איך הער
וואו זאל איך מיכש הין קירן
איך בינש איין צינט
מין הערץ דאש ברענט
איך קוינש גיט פר ידל ווערן
דא שפט דיא הערץ אליר ליבשט מין
דיא איך האב אויף דיור ע.רדן

Vu zol ich hin Kam mám se brát

Kam mám se brát? Tam nebo zpět?
Kterou z těch stovek cest?
Ohnivý žár
mi v srdci vzplál,
skryl světlo šťastných hvězd.
To trápení, má nejdražší,
chci s tebou světem nést.

Vu zol ich hin je nejstarší známou milostnou básní v jidiš. Je jednou z mála dochovaných ukázek kdysi bohatého žánru židovské světské lyriky. Její text se nachází na první straně pergamenového rukopisu Rašiho komentáře k Prorokům a Spisům ze 14. století, který původně patřil Pietru Bembovi (*1470), sekretáři papeže Lva X. Tento kódex je dnes uložen v Ambrosiánské knihovně v Milánu pod signaturou C. 282 inf. Výše uvedený volný překlad do češtiny se snaží zachovat původní, patrně písňovou rytmiku textu.

Petr Jan Vinš, Ivana Kuglerová

O vzdělání a úctě jak nás učí Pirkej avot

Končí školní rok a to znamená, že se hodnotí, jaká byla úroveň vzdělávání a učení během celého roku a co žáčky, studenty, rodiče a učitele očekává v následujícím roce. Všichni chtějí být moudří, vzdělání a kulturní, ale ideál se ne vždy daří naplnit.

Také v současném Izraeli probíhá bouřlivá diskuze o učení a o pravidlech chování v různých typech škol, která vede až k tomu, že rodiče jsou ochotni jít do vězení a neustoupit z úrovně vzdělání a zásad chování pro své děti. V podstatě jde o to, že rodiče nechtějí, aby se učila společně děvčata, která mají doma televizi a internet, s těmi, kdo televizi a internet doma nemají. Nejedná se pochopitelně o otázku materiální a ani o problém mezi aškenázy a sefardy, jak je mnohdy prezentován, ale o otázku ideologickou. Kolem problému se rozvinula debata, která v izraelských levicových médiích nabývá obudných rozměrů a nabaluje se na ni spousta dalších zbytečných a zavrženíhodných teorií a výpadů. V souvislosti s tím je třeba zmínit i studii publikovanou pod názvem „Home Computer Technology and Student Achievement“, publikovanou on-line National Bureau of Economic Research. Výzkum byl částečně financován William T. Grant Foundation. To jistě není studie, která by stranila ortodoxním židům, ale prostě vědecká práce, která se zabývá vlivem internetu, sledování filmů a hraní počítačových her na intelektuální vývoj dětí. Studie nemluví příliš o vlivu na etické čtení dětí, ale i intelektuální vývoj je podle ní narušen, a i to je velmi nepříjemné zjištění.

O tom, jak děti a studenti vnímají učení, se můžeme dočíst v *Pirkej avot*, 5. kapitola, mišna 15, samozřejmě ne o počítačích a televizi, ale všeobecně o tom, co je charakteristické pro proces studia a jeho přijímání. Mišna rozděluje žáky do čtyř skupin: Snadno nabývá a snadno pozbývá – ztráta je větší než zisk, obtížně nabývá a obtížně pozbývá – zisk je větší než ztráta, snadno nabývá a obtížně pozbývá – to je dobrý úděl, obtížně nabývá a snadno pozbývá – to je zlý úděl. Myslím, že každý rodič si umí své dítě zařadit do té či oné skupiny a přiznat si to, anebo raději nepřiznat. Zkušený učitel ovšem přesně ví, s jakým typem žáka má tu čest a podle toho studenta hodnotí a klade na něj odpovídající nároky. Ideálem je samozřejmě skupina třetí, snadno nabývá a obtížně pozbývá. Jinými slovy bychom mohli říct, že je důležité, aby student, žák měl dobré podmínky k učení, tedy například aby nebyl rozptylován filmy a počítačovými hrami, ale aby strávil přiměřený čas u učení

a přiměřený čas na čerstvém vzduchu a sportoval, aby měl dost hodin spánku, aby dobře a zdravě jedl, potom se splní i druhá část charakteristiky – obtížně pozbývá, a učitelé i rodiče jsou s takovým studentem spokojeni. Co naplat, jsou ale i děti méně nadané, učení jim nejde, špatně se soustředí nebo si naučenou látku těžce pamatují. To všechno není nic strašného, problém začne teprve tehdy, když dítě zjistí, že se stejně nic nenaučí a nikdo ho nepodporuje a potom „spadne“ do poslední skupiny, učení vzdá a sedne si k počítači nebo k televizi, a tím se dostá-

vá do situace, kterou mišna nazývá „zlým údělem“. Před takovým údělem nás varuje v 2. kapitole, mišna 5–6, Hilel: „... A neříkej, budu se učit, až budu mít více času. Možná že ho už nikdy nebudeš mít.“ Říkal: „Nevědomec nemá strach z hříchu a nevzdělanec nemůže být zbožný. Ten, kdo se ostýchá, se nic nenaučí a kdo je prchlivý, nemůže učit, a ten, kdo se příliš věnuje obchodování, nezíská moudrost....“ Co víc k tomu lze dodat. Jak rádi a často hledají studentici výmluvy, že se nechtějí nebo nemohou učit, a potom se těžko a v rychlosti naučí ke zkoušce a látka je vstřebaná jenom povrchně a po zkoušce se z hlavy „vypaří“. A snad je třeba ještě citovat ze 4. kapitoly první mišnu, kde Ben Zoma klade otázku: „Kdo je moudrý? – Ten, kdo se učí od každého člověka, neboť je řečeno (Ž 119,99): Ode všech, kteří mě poučovali, nabyt jsem vědění.“ To už se snad vztahuje k hodnocení osoby učitele. Někdy rodiče mají pocit, že jejich dítě není učitelem doceněno, učitel není na dostatečné úrovni

a podobně. Je ale jen otázkou, jestli se dítě opravdu chce od učitele, učitelky učit, anebo je příliš unavené z jiných aktivit, a proto mu učení nejde a ani jít nemůže. Pak je samozřejmě jednodušší hledat chybu v učiteli, než přiznat, že dítě své „vzdělání“ získává jinde.

Pirkej avot nám pomáhají porozumět duši studenta a hledat k cesty k úspěchu. Můžeme také pochopit, proč byly a jsou vedeny „války“ za různé směry a proudy ve vzdělávání. Často se hovoří o tom, že starý způsob učení Talmudu v dnešním světě nemá místo, ale potom se objeví statistiky, které nás informují, že studenti, kteří se učili v ortodoxních ješivách, mají úspěch v přípravných kurzech na vysoké školy. Tajemství tohoto úspěchu je velice prosté, Tito studenti nebyli rozptylováni od dětství. Vzpomeňme také na všechny úspěšné vědce devatenáctého a počátku dvacátého století, jejichž rodiče i mnozí z nich se učili v židovských tradičních školách, a přesto uspěli při náročném studiu na univerzitách a přispěli nemalou měrou k rozvoji všech oblastí vědy. Bohužel, v současném Izraeli, kde se na sekulárních školách neučí podle židovského tradičního systému, se snižuje úroveň i v předmětech, které s náboženstvím nesouvisí, jako například matematika nebo fyzika. Tora nás totiž učí myslet a soustředit se na podstatné – to je ono tajemství, které umožňuje uspět i v jiných předmětech, které jakoby s Tórou nesouvisí. Situace v mnoha českých židovských obcích je otevřená pro židovské vzdělání. V Praze je systém, který začíná hluboce v předškolním věku a končí zatím maturitou. Je třeba, aby touha po židovském vzdělání vycházela z rodiny, která je schopna si uvědomit jeho důležitost, a tím připravila dítě pro úspěšný život. A to hovoříme pouze o stránce vzdělanosti, a ne o etickém významu tradičního židovského studia. Etický náboj tohoto studia je pevnou obranou proti násilí, drogám, alkoholu a jiným nepřijatelným jevům současné společnosti. Všichni si přece přejeme, aby se každému z nás naplnila slova Přísloví 17,6: „Korunou starců jsou vnuci, ozdobou synů otcové.“ Je snad zbytečné připomínat, že totéž platí i pro vnučky, babičky a matky. Možnosti naplnit toto rčení máme všichni, jen je třeba si uvědomit, že se musíme učit Tóre, a *ne pouze o Tóre*.

■ Hana Mayerová

čtení pro děti a jejich rodiče

O UČENÍ PRO ŽIVOT

Nejcennější zboží

Kdysi se jeden velký učenec vydal na cestu přes moře. Na lodi s ním bylo mnoho kupců, kteří vezli nejrůznější zboží, aby jej v dalekých zemích se ziskem prodali.

„Jaké zboží vezeš ty?“ ptali se učence.

„Zboží, které je mnohem cennější než to vaše,“ odpověděl. Co to ale je, to jim neprozradil.

Kupci byli zvědaví, jaké zboží může mít tak nesmírnou cenu, a prohledali na lodi každíčký kout, aby to zjistili. Nikde však po tom vzácném pokladu nebylo ani stopy. A tak se začali učenci vysmívat, že je blázen.

Byli na moři několik dní, když loď přepadli piráti, kteří všechny cestující obrali úplně o všechno. Když pak loď připlula do přístavu a cestující vystoupili, byli všichni zcela zoufalí – neměli ani peníze ani nic cenného, co by mohli prodat, a byli sami, bez pomoci, v cizí zemi. Učený muž však bez váhání zamířil do studovny a začal tu vykládat Zákon. Když místní lidé viděli, jak je muž moudrý a vzdělaný, prokazovali mu velkou úctu, ubytovali ho, poskytli mu jídlo i ošacení. Brzy byl jedním z nejváženějších lidí ve městě.

Když to uviděli kupci, kteří s ním připluli na lodi, zastyděl se a přišli za ním: „Odpusť nám, že jsme se ti posmívali! Prosíme, přimluv se za nás ve městě, ať nám dají alespoň suchou skývu, umíráme hladu! Teď teprve vidíme, že to nebylo plané vychloubání, když jsi říkal, že tvé zboží má větší cenu než to naše. Učenost je tím nejvážnějším majetkem!“

Podobenství o moudrých rybách

Za dávných časů vládli ve Svaté zemi Římané. Aby Židy pokorili a oslabili, zakázali jim studovat Tóru. Pokud někoho přistihli, že vyučuje židovský zákon, hrozil mu trest smrti. Mnozí učenci se zalekli a zanechali vyučování. Ne však rabi Akiva, který putoval po celé zemi a všude vyučoval Tóru. Na jeho vyučování chodily celé zástupy posluchačů.

Jednoho dne za ním přišel rabi Papus ben Jehuda a zeptal se ho: „Copak se nebojíš Římanů?“

Rabi Akiva udiveně zakroutil hlavou a řekl: „Všichni si o tobě myslí, jaký jsi mudrc, a ty přitom mluvíš jako hlupák! Řeknu ti tedy jedno podobenství, snad potom pochopíš.“

Jednoho dne přišel vychytralý lišák na břeh jezera. Na mělčině uviděl hejno malých rybiček, jak vyplašeně plave chvíli na jednu a chvíli zas na druhou stranu a pak zase zpět. Lišákovi se začaly v tlamě sbíhat sliny a přemýšlel, jak by se k rybičkám dostal.

„Před čím tak splašeně utíkáte? Čeho se bojíte?“ zeptal se rybiček.

„Utíkáme před rybářskými sítěmi,“ odpověděly rybičky.

Mazaný lišák se usmál a povídá: „Tak proč tedy nevylezete na břeh za mnou? Budeme žít pěkně pospolu, tak jako kdysi žili vaši rodiče s mými.“

Rybičky se mu však vysmály: „Ty liško ryšavá! Všichni si o tobě myslí, kdoví jak nejsi chytrý, a ty přitom mluvíš jako hlupák! Jakou pošetilou radu nám to dáváš? Když žijeme v neustálém strachu o svůj život tady, ve vodě, kde jsme doma, jak by to s námi teprve bylo na suché zemi, kde nemůžeme žít? Tam by nás čekala jistá smrt!“

Rabi Akiva dokončil podobenství a dodal: „S námi Židy je to stejné jako s těmi rybičkami. Musíme se neustále obávat nepřátel i tehdy, když studujeme Tóru, která je naší oporou a zdrojem života. Dokážeš si představit, v jakém nebezpečí bychom se ocitli ve chvíli, kdy bychom Tóru opustili?“

(Vybráno z midrašů)

Ztráty a nálezy

Starý rabi odešel na chvíli ze studovny, a když se pak vrátil a chtěl se znovu pustit do studia, zjistil, že nemá brýle. Kde by mohly být? Založil si je snad do knihy? V knize ale nebyly. Tak snad někde na stole? Také ne. Ale přece tady někde musí být... Nikde je však nemohl najít.

A tak si začal prozpěvovat naučeným tónem jako při talmudické disputaci: „Kde jsou moje brýle?“

„Předpokládáme, že je mohl vzít buď někdo, kdo potřeboval brýle, anebo někdo, kdo brýle nepotřebuje. Ale jestli to byl někdo, kdo brýle potřebuje, potom přece brýle má. A jestli to byl někdo, kdo brýle nepotřebuje, tak proč by je bral?“

Dobře, předpokládejme tedy, že to byl někdo, kdo je vzal, aby je prodal a měl z toho zisk. Může je prodal buď někomu, kdo potřebuje brýle, anebo někomu, kdo brýle nepotřebuje. Ale ten, kdo brýle potřebuje, ten je má a ten, kdo je nepotřebuje, by je přece nekupoval... To bychom tedy měli.

Proto tedy musí jít o někoho, kdo potřebuje brýle a také brýle má, a kdo buď vzal brýle někomu jinému, protože ztratil svoje vlastní, anebo o někoho, kdo si z roztržitosti posunul brýle z nosu na čelo a vzápětí na to zapomněl!

Jako například... *já!* A s vítězoslavným gestem si rabi sáhnul na čelo pro svůj ztracený a zase nalezený majetek. Pak pokýval hlavou a zamumlal: „Požehnán buď Bůh, že ovládám náš prastarý způsob argumentace. Jinak bych je nikdy nenašel!“

(Vybráno z knihy *A Treasury of Jewish Folklore*, Nathan Ausubel, Crown Publishers, New York, 1961)

Dopis, o kterém syn nevěděl padesát let

Předseda Židovské obce v Karlových Varech Pavel Rubín mi vyprávěl zajímavý příběh o tom, jak dostal dopis od známých, ve kterém se píše, že od souseda z vedlejší vesnice získali dopis, který psal Pavlův otec v prosinci 1949 svému příteli, volyňskému archiváři Zdeňku Braunovi. Tak se po padesáti letech dostalo otcovo vyprávění do rukou jeho syna. Toto vyprávění je dalším kamínkem z velké a neutěšené mozaiky příběhů, které prožili čeští Židé během války i po ní...

*Milí Rubínovi,
před Vánocemi nám přinesl jeden pán z nedaleké vesnice příložený zkopírovaný dopis, který psal Tvůj otec, Pavle, volyňskému archiváři p. Janu Braunovi.*

O jak vzácný dokument a živé svědectví jde, jsme zjistili až v klidu doma, když jsme dopis přečetli. Pán, který jej přinesl, vůbec netušil, že se známe osobně, chtěl, abych dopis předala mému otci jako pamětníkovi popisovaných pohnutých událostí. Jak vidíš, dodnes jsou to u místních lidí vzpomínky stále živé.

Přejeme vám požehnaný nový rok!

Markéta a Václav J.

Věnováno dobrému příteli Janu Braunovi, archiváři ve Volyni

Před 11 lety navštívil naši drahou republiku lord Runciman a hanebným způsobem zpečetil osud její a jejího obyvatelstva. Nás, kteří jsme byli izraelského náboženství, zaprodání toto dotklo se nej-

více. Barbarští fašisté nám zničili, co jsme měli nejraději – naše rodiny. Koncentrovali nás a nakládali s námi jako s nejpodřadnějšími živočichy. Málo nás věřilo, že se ještě někdy staneme opravdovými lidmi, rovnými vůči ostatním. Ze všech volyňských Židů zasvitlo slunko mně jedinému – zůstal jsem naživu a přečkal veškeré útrapy. Za svoji záchranu vděčím ruské armádě.

Ota Rubín za mlada, někdy v letech 1923–1925

Ota Rubín se svojí první rodinou (1936) – manželka Erna i obě dcery Helena a Blanka zahynuly ve Stutthoffu

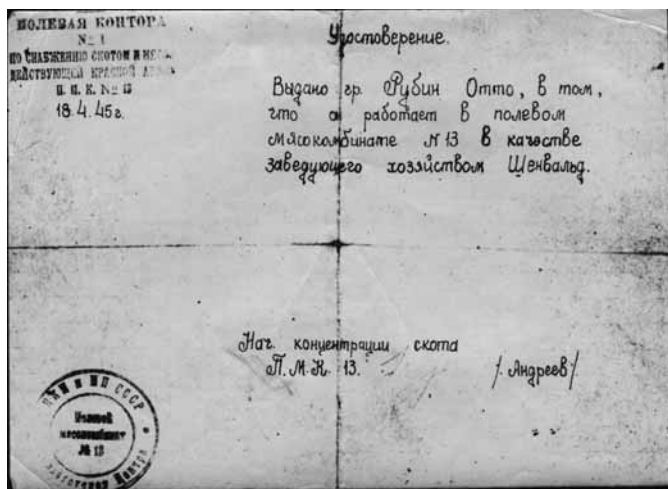
Naše utrpení začalo ihned po německém záboru Československa. Zakázali lidem u nás nakupovat a stýkat se s námi. Český národ nikdo nepřinutil k tomuto zlu, až na výjimku nějaké zrůdy, se kterou bylo později zúčtováno. Stal se pravý opak, zákaznictva houfně přibývalo, až stála před mou řeznickou živností fronta. Čest a chvála našim sousedům – nebáli se.

Všechny Izraelity z okresu volyňského deportovali 23. listopadu 1942 přes Klatovy do Terezína a odtamtud posílali transportem do Osvětimi. Má rodina zůstala v Terezíně spolu s rodinami Blochů, Becků, Lewitochů, Fantlů a Ledererů. Ostatní volyňští, včetně všech mých příbuzných Rubínů, Frimů a Guttmanů společně se svými ženami a dětmi, odjeli 9. ledna 1943 do Osvětimi a celý transport byl ►

► ihned poslán do plynu. Moje rodina byla také určena do tohoto transportu, ale my jsme se schovali na půdě za trám, a tím jsme unikli jisté smrti. Nato jsem byl ještě dvakrát v šesti dnech zařazen do transportu a opět jsme šťastně vyvázli. Potom jsem se ale nervově zhroutil a ležel jsem v Terezíně šest neděl. Později jsem se dostal do židovské policejní kuchyně jako kuchař. To mě i rodinu chránilo od dalších transportů.

Potom přišel květen 1944 a opět odjížděly transporty na východ. Chránní kuchařů pominulo a 15. května 1944 jsem byl i s rodinou do transportu zařazen. V Osvětimi nás nechali až do konce července, pak vzali ženy i muže k odvodu. Ženu Ernu a dcery Helenu a Blanku odvezli do Stutthoffu na severu Německa, kde pravděpodobně zemřely na skvrnitý tyfus. Mne odvezli do Blechhammeru, který byl od Osvětimi vzdálen asi 80 kilometrů. Tam jsem byl zařazen do prvního komanda, kde jsem vykonával tu nejtěžší nádenickou práci, čím jsem se částečně chránil před jistou záhubou. Sešel jsem úplně na kost a kůži, byl jsem zcela vyčerpan od hladu a těžké dřiny a k tomu ještě strašně zavšiven. Byl jsem třikrát navržen do plynu naším blokovým a vždy mě zachránil můj nejlepší přítel MUDr. Hirsch, který je nyní lékařem na kožním oddělení olomoucké nemocnice. To, co pro mne učinil, nelze zapomenout.

V prosinci 1944 jsem uslyšel od Krakova střelbu a viděl, jak Němci houfně prchají kolem našeho koncentráku po autostrádě vedoucí ze Slezska do Německa. Tehdy jsem se rozhodl, že využiji první příležitosti a uteču v noci z továrny, kde jsem tehdy pracoval. V lednu 1945 se mi to podařilo a po velkých útrapách jsem se dostal k ruské armádě. V té jsem byl až do července 1945 a krátce z jejich pověření i náčelníkem vsi Schönwald. Za mou práci mi náš velitel daroval bryčku s koněm a tak jsem se snadno dostal přes polské hra-

Dokument, který Oto Rubínovi otevřel cestu z Polska s koněm a bryčkou. Několikrát mu chtěli koně sebrat vojáci, ale jak ukázal dokument, tak jej nechali jet dál. nice až do Opavy, kde jsme se i s koněm navagonýrovali a 9. června šťastně dojeli domů do Volyně.

Hned jsem se ptal po ženě a dětech, zda se vrátily, žel bohu odpovědi byly záporné. Zůstaly, jak jsem se posléze dozvěděl, ve Stutthoffu. Vrátil jsem se do rodné Volyně, ale vzpomínky na rodinu mne stále mučily. Rozhodl jsem se přestěhovat a vybral jsem si Karlovy Vary, kde dříve řezničil bratr Karel. Nemohu vypisovat dopodrobna vše, co jsem prožil, byla by to silná kniha a ty neblahé vzpomínky dosud drásají mé srdce i nervy. Po nějaké době jsem se oženil s Eliškou, která prodělala podobné útrapy jako já. Spolu máme syna Pavla, kterému, jakmile začne chápat, budu všteřovat nenávist ke všemu, co bylo spojeno s fašismem.

Národe český! Zůstaň na stráži a nikdy nedovol, aby se opakoval návrat nacismu. Nikdy nezapomeňme na oběti, které přinesla takřka každá naše rodina.

Karlovy Vary, prosinec 1949

Ota Rubín, rodák z Volyně, řezník a uzenář

Chcete slyšet další podrobnosti, jak o nich otec doma vyprávěl a které v dopise nebyly? Tak se tedy vraťme k událostem starým více než 65 let.

Když utekl z KT Blechhammer, měl na sobě trestanecký oděv a na ruce vytetované číslo, takže každý by poznal, že je na útěku. Musel proto pochodovat v noci, ale byl značně zesláblý. Z původních „civil-

Druhá žena Eliška se svým bratrem v roce 1945

ních“ 110 kilogramů váhy měl jen 60 kilo. Šel pomalu lesem, dostal se na paseku a uviděl domek, z jehož komína se kouřilo. Když se rozednilo, sledoval jej z houštiny a přesvědčil se, že v domě bydlí německá rodina – muž se ženou a dvě děti.

Po delším váhání jej okolnosti donutily riskovat. Vešel do domu a v tom okamžiku byl rozhodnut, že kdyby jej chtěli udat, udělá cokoli, aby si zachránil život.

Vysvětlil lánanou němčinou, že je stejně pro Německo vše ztraceno, v dále jsou slyšet ruská děla a jestliže mu pomohou, budou možná potřebovat i pomoc od něho.

Dali mu oblečení, trestanecké hadry spálili a dali mu jídlo. Spát jej nechali na seníku, stejně ale nezamhouřil oka, protože neměl nejmenší důvod Němcům, po všem, co prožil, věřit. V noci potichu stavení opustil a dal se dál lesem ve směru dělostřelby.

Za úsvitu se najednou za stromem objevily dvě postavy se zbraněmi. V ten moment už myslel na nejhorší. Ozvalo se úsečné „STOJ“ – narazil na předsunutou ruskou průzkumnou hlídku. Měl velké štěstí, že duchapřítomně ukázal vytetované číslo, mluvil česky a jeho vizáž hovořila za vše. Hlídka jej odvedla k jednotce, a tím okamžikem bylo to nejhorší zažehnáno. Do konce války byl přidělen k týlové zásobovací jednotce ve vsi Schönwald. V prvních měsících byl jeho největší úkol se dosyta najíst, a tak se velmi rychle ze všech útrap zotavil. Poté se dobře uplatnil ve své řeznické profesi a dokonce se stal vedoucím jedné pracovní čety. Dále již podle dopisu.

V padesátých letech byl dokument, který od Rusů dostal, pro rodinu velmi užitečný. Bratr mojí maminky totiž utekl před válkou do Anglie a celou válku bojoval jak v britské armádě, tak i u československého sboru. Po válce se odstěhoval do Izraele. Také další příbuzní byli vlastně všichni v „kapitalistické cizině“ – v NSR, USA, Rakousku... Strýc se dostal do vlasti pouze jednou, a to v roce 1945. Přijel jako voják a z tohoto období je i fotografie. Pak dlouhá léta marně žádal o vstupní vízum, na krátkou návštěvu se po mnohých žádostech, jeho i našich, dostal až v roce 1972. Jedině to, že táta byl ke konci války u Rudé armády, nás zachránilo od větších problémů.

Dalo by se rovněž psát o otcových zkušenostech z Terezína a Osvětimi, o hrůzách, které prožila maminka v Terezíně, Osvětimi a Bergen Belsenu, kde ji američtí vojáci našli ležet v bezvědomí na mrtvé kamarádce. Kdyby přišli o den později, tak jsem tento dovětek nenapsal. No jo, ale to je kdyby a – díky Bohu – to kdyby našťěstí nebylo.

► Pavel Rubín

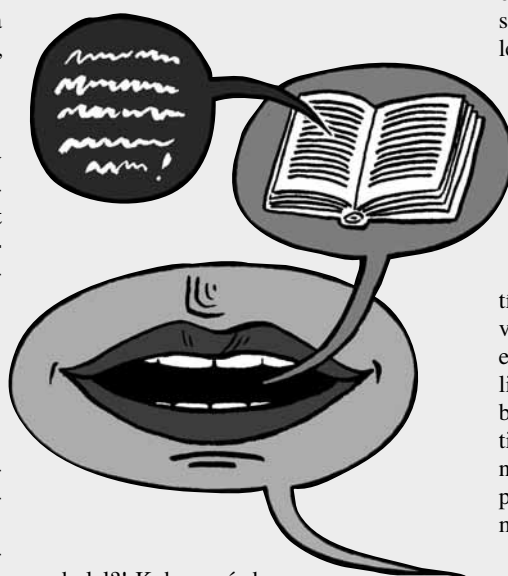
K paraše měsíce tamuz: Chukat

Uhodnete, kdo pokládá v životě ty úplně nejzajímavější otázky? Podle mě tohle dokážou jenom děti. Minulý šábes se nás David (6) zeptal, **proč nesmíme jíst vepřový?** Otázka srozumitelná, komplikovaná, prostě skvělá. Byl jsem tak vyveden z míry, že jsem dokázal odpovědět pouze prostoduchostí sobě vlastní. „Protože nám nechutná a bylo by nám po něm špatně.“ Štěstí, že celou situaci zachránila jeho sestra Rebeka (9). „**No přece proto,**“ začala rezolutně, „**že je to ZAKÁZANÝ.**“ David zřejmě ani jednu odpověď nepovažoval za dostatečně uspokojivou, a tak pokračoval. „**A co se stane, když budeme jíst to vepřový, který je zakázaný?**“ Po chvilce mlčení jsem váhavě odpověděl. „**Nic, když budeme jíst vepřový, který je zakázaný, nic se nestane.**“ Nicméně cítil jsem, že kecám. Že taková odpověď prostě nesedí. A co víc. Davidovo proč přímo inspirovalo k otázce ještě obecnější. Proč vlastně v životě tu a tam *něco nesmíme*? A *jaké následky* ta naše *případná provinění* (také *mohou mít*)? Ne, neděste se, nechci zde rozvíjet teologické spekulace na téma hřích nebo otevírat trestní zákon. Odpovím raději příběhem, přesněji řečeno, dvěma.

Ron Covic sloužil své vlasti ve Vietnamu. Byl zraněn a ochrnul na dolní polovinu těla. Návrat veterána domů však neprovázela ani obdiv, ani upřímné uznání spoluobčanů. Právě naopak. Ron je světem, do kterého se vrací, v podstatě tolerován, když ne přímo vysmíván. Mnoho z toho, co v Americe znal, se změnilo a on sám cítí v postojích demonstrantů proti válce nenávisť nejen vůči vlastní zemi, ale i jemu samotnému. Aby unikl tíživé přítomnosti, pije. Pije, aby zapomněl na svoje zranění, v důsledku kterého už nikdy nebude „skutečným“ mužem. Pije, aby utekl pohledům okolí a nepochopení své vlastní rodiny. Pije, aby zahnal alespoň na chvíli ten strašný pocit deziluze, se kterým je nyní konfrontován. Pije a trápí se. Jednoho dne se strhne zuřivá hádka mezi ním a člověkem jemu nejbližším. Vulgární hádka s jeho matkou způsobí, že Ron odchází z domova. A od této chvíle už nic není jako dřív. Něco v jeho rodinných vztazích se nenapravitelně „porouchalo“.

Mojžíš je sám, zoufale sám. „Přežil“ doposud úplně všechno. Dokázal víc než kdokoli z lidu Izraele. Z lidu, který vyvedl z egyptského otroctví do svobody pouštního větru. Avšak oni jakoby se k Mojžíšovu

úkolu permanentně „otáčeli zády“. V paraše minulého týdne čteme nejen o 250 vzbouřencích vedených Korachem, ale i více než 14 tisících dalších, kteří se otevřeně staví proti Mojžíšově autoritě a jeho poslání. A co víc, nezdráhají se dokonce volat po starých jistotách, které pro ně egyptské otroctví představovalo. Koho z nás by takový nevděk

nebole!?! Koho z nás by taková arogance nepřiváděla v zuřivost?! Nehledě na skutečnost, že to ještě horší má teprve přijít. Jeden z těch, kdo byli Mojžíšovi nejbližší, kdo mu jako malému chlapci zachránil život, jeho sestra Miriam, umírá. Možná se v tomto okamžiku v samotném Mojžíšovi něco zlomí. Když jeho lid **opět** reptá a bouří se, „přeslechně“ patrně „volání božského hlasu“, kterému je od počátku svého úkolu věrný, vezme svou hůl a dvakrát praští o skálu, odkud vyvede vodu. A právě ve chvíli, kdy to udělá, se mezi ním a Hospodinem také něco „naruší“, „nenapravitelně „porouchá“.

Mají oba naše dnešní příběhy něco společného? Určitě. Jednáním Rona Covica (Narozen 4. července) i Mojžíšovým pochybením „u vod sváru“ (4M 20,1-13) nastane v životě obou mužů tragický zlom. Ačkoli oba věřili v určitou vizi, které hodně obětovali, život oběma přinesl trpké rozčarování. A oni v jedné jediné kritické chvíli, která je v mnoho ohledech nad lidské síly, jednali „**po svém**“. Někdo by možná řekl, že zhřešili, někdo, že prostě konali **podle vlastní přirozenosti**. My ale zřetelně cítíme, že jejich konání není tak úplně v pořádku.

V čem? Ron nerespektuje svým chováním to, k čemu nás na linii člověk–člověk vedou micvot *bejn adam le-chavero* (příkazy a nařízení pro dobrý život ve vztahu člověka k člověku). Mojžíš se protíví jedné z *micvot bejn adam le-makom* (příkazy a nařízení, které nás Nejvyšší učí, abychom „hovořili“ přímo s Ním). **Jak se porušení „pravidel“ odrazilo v životě Rona a Mojžíše?** Oba svým chováním někoho zklamali, a v důsledku toho ztratili důvěru. „Spáchali“ něco, co se stávat prostě nesmí. Ron selhal na rovině mezilidské, Mojžíš, řekneme, duchovní. A **oba** dva tím zároveň v určitém smyslu **něco definitivně ztratili**. Ron vztah s osobou sobě blízkou, Mojžíš svůj historický úkol (5M 3,25-27).

Nechci ani v nejmenším varovat před tím, že naše vlastní provinění, spočívající v občasných konzumaci vepřového nebo eventuelních „přechýlích“ na rovině mezilidských vztahů, ve svém důsledku způsobují, že něco/někoho v našem životě definitivně ztrácíme. Už proto, že bytostně věřím na možnost se během našeho životního putování kdykoli odvrátit od určitého stylu myšlení nebo konání a začít prostě znovu.

Na druhou stranu však není od věci si uvědomit, že v životě není faul jako faul. Že každý máme sice právo na osobní přešlapy, ale nikdo z nás neví, kdy určitým jednáním „přestřelíme“ natolik, že v důsledku toho ztratíme to, co Ron a Mojžíš – důvěru. Důvěru světa, ve kterém žijeme. Nikdo z nás neví, kdy se naše jednání může stát natolik „likvidačním“, že ani případná sebe upřímnější dobrá vůle nedokáže napravit to, co jsme v jedné jediné kritické chvíli pokazili. Co se pak stane? Možná že přijde ten nejobleštější trest, jaký si vůbec dokážeme představit?! Tak jako jsme se my v našem „jednání po svém“ otáčeli zády ke světu kolem nás a jeho pravidlům, tak nyní se ten samý svět může kdykoli otočit definitivně zády k nám... a my zůstaneme úplně sami.

Je zvláštní, že ze všech trestů, o kterých se v Tanachu dočítám, zrovna samota chybí. Ale kdo ví, možná že právě ten pocit osamění, který „dopadá“ na naše hlavy ve chvíli, kdy ignorujeme určité instrukce pro dobrý život s lidmi kolem nás a s tím, kdo nám ten život každé ráno dává, je trestem nejspravedlivějším... ať už to vepřový tu a tam jíme, či nikoli?!

► Mordechaj Kaufman

mordechaj.kaufman@seznam.cz

Mišne Tóra:

Hilchot jesodej ha-Tóra

Kapitola osmá

V této kapitole Maimonides rozebírá, jaké divy konal Mojžíš, náš učitel, a proč je vykonával. Upozorňuje, že Izrael neuvěřil Mojžíšovi kvůli zázrakům, ale proto, že viděl a slyšel na vlastní oči a uši, co se dělo na hoře Sinaj. Maimonides, věren příkazu vidět sebe sama jako toho, kdo stál u hory Sinaj, poukazuje, že každý z nás tyto události viděl na vlastní oči a slyšel na vlastní uši, a proto věří Mojžíšově prorocktví a bude věřit v jeho prorocktví až na věky. Prorok, který koná divy, ale chce narušit Mojžíšovo prorocktví, nemá být vyslechnut.

(1) (a) Izrael neuvěřil Mojžíšovi, našemu učiteli, kvůli zázrakům (znamením), které činil. Pokud někdo uvěří kvůli zázrakům, jeho srdce je pomýlené [a víra nepravá], neboť znamení lze učinit i pomocí čar a kouzel.

Žádný ze zázraků, který Mojžíš učinil na poušti, neměl sloužit jako důkaz [pravdivosti] jeho prorocktví, ale byl vykonán kvůli něčemu [jinému]. Bylo nezbytné utopit Egyptany, proto rozdělil moře a utopil je v něm. Potřebovali jsme jíst, proto nám poskytl manu. Měli jsme žízeň, proto udeřil do skály [aby z ní vytryskl pramen]. Korachovci proti němu horlili, tak je spolkla země. A to samé platí pro všechny ostatní zázraky.

(2) Proč mu tedy věříme? [Je to kvůli zjevení] na hoře Sinaj. To viděly naše oči, ne někoho cizího. To slyšely naše uši, ne někoho cizího. Byl tam oheň, hrom a blýskání. On byl zahalen v mraku a my slyšeli, jak mu Hlas říká: „Mojžíši, Mojžíši, jdi a řekni jim to a to.“ A proto řekl [ve svých knihách]: „Tvář v tvář mluvil Hospodin s vámi.“ (Dt 5,4) A [proto řekl]: „Ne s otcí našimi učinil Hospodin tu smlouvu, ale [s námi, kteříž zde jsme nyní mi všickni živí].“ (Dt 5,3)

(3) Jak víme, že hora Sinaj je sama důkazem pravdivosti Mojžíšova prorocktví, o kterém se nepochybuje? Neboť je řečeno: „Aj, já půjdu k tobě v hustém oblaku, aby slyšel lid, když mluvit budu s tebou, ano také, aby tobě věřil na věky.“ (Ex 19,9) Čili [Mojžíšovi] nevěřili, dokud se toto nenaplnilo. Nevěřili mu vírou, která by vydržela věky, ale naopak vírou, která připojí pochyby a nedůvěru.

(4) (b) Tedy ti, k nimž byl [Mojžíš] poslán, dosvědčili, že jeho prorocktví je pravé, a nebylo nutné, aby vykonával další divy. On i oni byli svědky podobně jako dva svědci, dívající se na jednu událost. Jeden slouží druhému jako svědek, že jeho přítel mluví pravdu a nemusí tedy dodávat další důkazy.

Podobně celý Izrael viděl, že Mojžíš, náš učitel, stál na hoře Sinaj během zjevení, a nebylo tedy nutné, aby vykonával další zázraky.

(5) To je, jak mu bylo řečeno na počátku jeho prorokování, kdy mu Svatý, budiž požehnán, dal znamení, která měl v Egyptě učinit. [Hospodin mu] řekl: „I poslechnou hlasu tvého.“ (Ex 3,18)

Mojžíš, náš učitel, ale věděl, že ten, kdo uvěřil [druhému] kvůli znamením a zázrakům, nemá víru, ale pochybnosti a podezření. Proto nechtěl uposlechnout, jak řekl: „Aj, neuvěří mi, ani uposlechnou hlasu mého.“ (Ex 4,1) Proto mu Svatý, budiž požehnán, oznámil, že tyto divy nejsou [trvalé], ale [že budou trvat jen než] odejdou z Egypta. A poté, co odejdou a postaví se k hoře této a všechny pochyby, které kdy měly, zmizí.

A ten, jenž napsal [Tóru], řekl: „Zde dávám ti znamení, aby poznali, že tě opravdu posílám, a proto v jejich srdcích nezůstane pochyb.“ To je význam verše: „Toto budeš mít znamení, že jsem já tě poslal: Když vyvedeš lid ten z Egypta, sloužití budete Bohu na hoře této.“ (Ex 3,12)

(6) Proto od Mojžíše, našeho učitele, nevěříme žádnému prorokovi, který koná pouze divy, jak je řečeno: Pokud činí divy, budeme poslouchat, co říká. [Nevěříme mu kvůli znamením, ale] protože je to micva, kterou nám nakázal Mojžíš, když řekl: Pokud koná divy, naslouchejte mu.

Stejně jako musíme vykonávat spravedlnost na základě výpovědi dvou svědků, ačkoliv nevíme, zda jsou jejich výpovědi důvěryhodné, nebo lživé, tak je micva naslouchat prorokovi, byť nevíme, zda je jím vykonaný div pravý, nebo se jedná o čarodějnictví nebo kouzelnictví.

(7) (c) Pokud ale přesto povstane prorok a pokusí se zneplatnit Mojžíšovo prorocktví tím, že vykoná velké divy a zázraky, nebudeme

mu naslouchat. Víme totiž s jistotou, že tyto divy vykonal pomocí kouzel nebo čarodějnictví. [To víme jistě proto], že prorokování Mojžíše, našeho učitele, nebylo závislé na divech, takže nemůžeme tyto divy mezi sebou srovnávat. Vše, co učinil, jsme viděli a slyšeli na vlastní oči a uši.

(8) Čemu se to podobá? Svědkům, kteří jinému člověku vypráví o tom, čeho byli očitémi svědky. On ale nikdy nemůže s jistotou vědět, zda jsou jejich výpovědi pravdivé, nebo lživé.

(9) Proto Tóra říká, že „povstal-li by u prostřed tebe prorok, aneb někdo, ježto by mívával sny, a ukázal by tobě znamení aneb zázrak, byť se pak i stalo to znamení aneb zázrak, a mluvil by tobě, řka: Pojďme, následujme bohů cizích (kterýchž neznáš) a služme jim: Neuposlechněš slov proroka toho, ani snáře, nebo zkušuje vás Hospodin Bůh váš, aby známé bylo, milujete-li Hospodina Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své. Hospodina Boha svého následujte a jeho se bojte, příkázání jeho ostříhejte, hlasu jeho poslouchajte, jemu služte a jeho se přidrže.“ (Dt 13,1-4) Takový prorok přichází a činí divy a zázraky, aby popřel, co jsi viděl na vlastní oči. Věříme v zázraky [jako důkazu prorokovy hodnověrnosti] jen kvůli micvě, kterou nás zavázal Mojžíš. Jak by mohl být přijat pro zázrak, který předvedl, aby popřel Mojžíšovo prorocktví, které jsme viděli a slyšeli?

Talmidim, o. s., je neziskové občanské sdružení, které si klade za cíl překládat rabínskou literaturu do českého jazyka. Postup překladu je možné zdarma sledovat na internetových stránkách <http://www.talmidim.cz>. Sdružení je financováno z dobrovolných darů. Dárce se můžete stát zasláním příspěvku v libovolné výši na účet u GE Money Bank číslo 173 536 401/0600. Za každý příspěvek předem děkujeme.

Sidur HEGJON LEV: Modlitby progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny

Uspořádali: rabín Tomáš Kučera, Jan David Reitschläger, vydala: Bejt Simcha, formát: A5, 216 stran. Sidur je v pevné vazbě a na každé dvoustraně najdete hebrejský text, český překlad, transkripci do latinky a anglický (případně slovenský) text. Prodejní cena je 400 Kč při osobním odběru (po dohodě), 450 Kč na dobírku (včetně poštovného a balného). Zaslání na dobírku je možné i na Slovensko za celkovou cenu 570 Kč.

Objednávky na adrese reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929. Sidur je nyní možné zakoupit rovněž v ŽO Děčín a ŽO Liberec, v budoucnu pravděpodobně i v dalších židovských obcích.

Tonoucí ve vyschlém řečišti

U hřbitovní zdi porostlé břečťanem stál nehybně Jakub. V ruce mu plovávala mapa, ze které si přečetl, že vesnice pod ním se jmenuje Koryta. Navzájem protilehlé svahy luk a polí se sbíhaly uprostřed oválného půdorysu. Domy směřovaly též ke střední ose, jakoby pily z koryta. Stodoly stály kolmo za stavením. Jistily je odzadu. Zvláštní!

Po zkušenostech předešlých let, kdy v Čechách řádily přivalové deště, si Jakub slabě hvízdal. No, těm musí velká voda proběhnout rovnou pod okny. Postavili si to všechno v zářezu údolí. Pokyvoval hlavou a prohlížel si ještě chvíli úhledné uspořádání domků a zahrad. Modlit se chodili do kostelíka sem na kopec Římek. Dokončil sled myšlenek. Nebo na náves. Do Bezděkova. Jako většina lidí z okolních vesnic. Jen jediná židovská rodina Beckových musela do synagogy někam jinam. Jejich jména jsou uprostřed obce na památníku obětí. Kromě dalších místních jmen.

Z kapsy sportovní bundy vylovil fotoaparát a cvaknul si obrázek. Otočil se ke hřbitovu a pomalu otevřel kovová vrata. Zavržala. Na hrobech ležela souvislá vrstva jarního sněhu. Domek márnice vypadal opuštěně. Už se nepoužívá. Nebožtíci se přivázejí z patologie. Vyzkoušel nohou pevnost sněhu v místech, kde byla vyšlapaná cestička, a popošel. Přímou fyzicky si uvědomoval, že tady jsou zcela jistě ti, které hledá – jeho předkové. A nejen jejich kosti. Je tu jejich historie. Touží se něco dozvědět. O nich i o sobě. Rozhlédl se a zaraženě přimhouřil oči.

To snad není možné! Stál před hrobem, na kterém bylo na černé leštěné desce vyryto bílým písmem: rodina Oravova. Chtělo se mu zatleskat, ale všude bylo takové ticho. Jen hroby pokryté sněhem. Nebylo tam vepsáno nic jiného. Ani datum, ani křestní jméno... Byli určitě pokřtěni. Jeho otec František v kostele sv. Václava uprostřed obce. Otec je naštěstí ještě živ. Zakotvil na severu a tam se on, Jakub, narodil. To, že pocházela prababička ze židovské rodiny, se přísně tajilo. Z příbuzných to věděl jen málokdo. Ženy, tedy matky dcerám, si předávaly jakousi mísu, která se k němu nedostala. Má ji dcera jeho tety. Byl vzteky bez sebe, když se jednoho dne dozvěděl, že on není ten pravý pro tradici. Nebo pro důvěru? Pousmál se své vlastní bláhovosti. Kdo z příbuzných se dneska chce o tom bavit?

Prostě na hrobě stálo jen rodina Oravova. Žádné čtyřverší nebo soška smutného andělíčka. Nic o tom, jak žili a co cítili. Musí

najít pamětníky a pokusí se něco zjistit. Není vyloučeno, že najde pokrevní příbuzné. Trochu ho zamrazilo.

Včera se ubytoval v jediném zdejšímu hotelu – Ve mlýně. Přímou ho hřálo vědomí, že právě sem mnohý z jeho předků přijížděl mlít obilí. Pracovali přece na panském statku. Jeho děda Josef, který se přiženil z Klatov, jezdil na zámku s koňmi. Večer si dal ve mlýně večeři a díval se do ohně krbových kamen. Seděli tam u piva jen tři neznámí chlapi, ale vůbec se necítil osamělý. Měl tam s sebou svoje dědky a babky, tety a strejčky. Proč ho zdejší minulost jeho rodiny tak mocně přitahuje? Nenarodil se tady přece on, ale jeho otec.

Za mlýnem hučel na Úhlavě jez. Než se uložil ke spánku, díval se z okna svého pokoje na vodu, valící se přes překážku a dál do kraje. Proud je divoká neúprosná síla. Vzbuzuje v něm respekt. Vzpomněl si, jak spával s dětmi pod širákem při cestování s kanoí. Nic krásnějšího vlastně už nezažil. Běžící řeka, hvězdy nad hlavou a kolem jeho děti a přátelé ve spacáku. Leželi tak, že hlavy dávali všichni v kruhu k sobě, takže těla vytvořila jakousi hvězdu. Polohlasem plánovali cíl dalšího dne na vodě, vtipkovali a usínali s pocitem, že jim patří celý vesmír.

Dnes ráno vstal a uvědomil si, že se vyhne boji o zaparkování i rudým očím pražských semaforů. Ne, ne, srovnávat raději nebude. Ale přece – tady by si na tak slušné živobytí jako ve městě zřejmě nepřišel. Čím by se asi živil a jak by žil? Co tady vlastně dělali oni? Někde hluboko se ozvala nepřijemná ostrá struna a jemně mu rozvíbrovala žaludek. Není vyloučeno, že jejich život byl vyrovnanější a naplněnější než ten jeho.

Prohlédl zbytek hřbitova, ale jméno, které hledal, už jinde nenašel. Jen ten jeden hrob. Pokusí se zjistit, kdo tady leží. Zajíde za starostou. Trochu se obával, zda venkovská intimita chalup, domků, kostelíky, kapličky, pivovar, starý zámek a zámecká zahrada... to všechno bohatství... stopy jeho předků... Jestli to nemůže být pro něj vlastně – past. Ať je to, jak chce, bude pokračovat v hledání. Byly to city, ne rozum, které mu velely – jen dál, chlapče. Krev není voda.

Starý Jakub prošel zámeckou branou, aby v severní části parku dosbíral odřezané větve, které mu včera jeho zeť Josef připravil. Vzal káru a pomalu ji táhl po měkké cestě. Bolela ho noha, takže musel často odpočívat. Doufal, že ho nikdo neuvidí. Už jen občas vypomáhal svým dětem, které

slouží u panstva. Má za to s Annou komůrku ve statku, hned vedle syna s rodinou. Hlad nemá a vnučata od všech čtyř dětí žijí ve vsi, může je vidat každý den. Děti. Jak to v těch strašných dobách okupace vlastně s nimi dopadne?

Uslyšel dusot koně, obrátil se a zahlédl paní baronku, jak vyjíždí na cestu, vedoucí do polí. Věděl, že se vrátí vesnicí, snad se zastaví u kostela a projede kolem hospody U Volopychů. Je jediná z panstva, kdo občas navštíví ves a pozdraví se s lidmi. V poslední době její muž hostí Němce v uniformách. Je to hanba.

Jakub si odplivnul a začal nakládat jednu hromadu větví. Po chvíli vyzkoušel, jestli káru utáhne, a rozhlédl se po další hromadě. Za plotem, který odděloval zámeckou zahradu od lesa, uviděl postavu. Přimhouřil oči a poznal Šimona z řeznictví, jak láme větve a strká je do plachty. Na tmavém kratším kabátě něco žlutě zazářilo.

„Pozdrav Pán Bůh, Šimone,“ zavolal na svého vrstevníka a s napětím čekal, co bude dál. Starý Žid se rozhlédl. Pomalu šouravě popošel k plotu. Jak se přibližoval, dostávala žlutá skvrna na kabátě tvar šesticípé hvězdy.

„Nech si to, Jakube, pro sebe, žes mě tu viděl na dříví. Choděj nám pořád nějaký lejsťra se zákazy. Nemám už na zátop a nakoupit dřevo nesmím.“

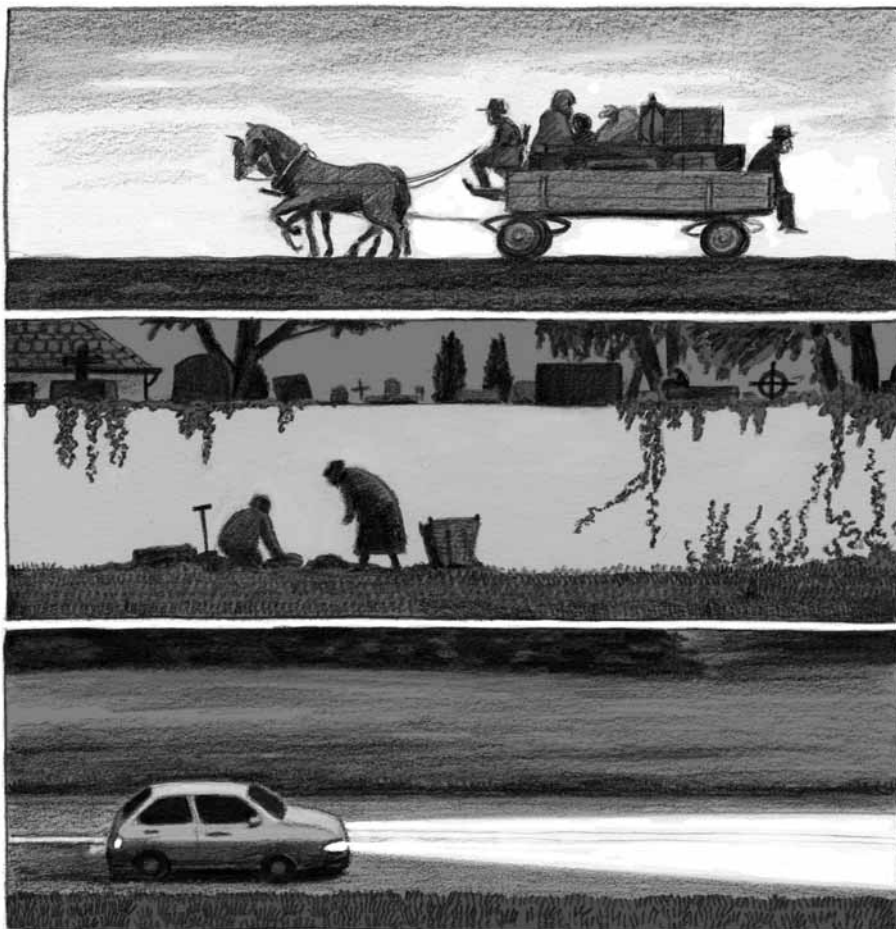
Jakub mlčel. Rozpřáhl ruce a nechal je opět spadnout dolů. Zakroutil hlavou. „Co budete dělat?“ zeptal se potichu a pozoroval zachmuřeného Šimona.

„Vodsud mě nedostanou, jsem starej chlap. Všechno jsem tu vybudoval sám a žena je pohřbená v Klatovech. Příští tejden máme všichni odjet. Co bych kam jezdil! Jsem doma tady,“ otočil se a odcházel do lesa.

Jakub se za ním díval a v hlavě měl zmatek. Komu tahle rodina mohla vadit? Byli sice takoví sami pro sebe, ale maso prodávali vždýcky čerstvý. Neokrádali zas tak moc a žili skromně. Nedávno přistavěli barák a jejich kluci se na tom pěkně nadřeli.

„Tak já jsem bratranec tvýho táty, chlapče,“ usmíval se šedovlasý Václav a zamyšleně pozoroval Jakuba. „Dobře, že jsi mě navštívil. Musíš mi vyprávět něco o vaší rodině. Vy jste někde na severu, víd? Vůbec jsem o tobě nevěděl, můžu ti tykat, že jo?“ ujistil se.

Pili kávu a povídali si. Nakonec položili na stůl čistý papír a sestavovali přehled rodin. Nejstarším, koho Václav pamatoval, byli Jakub s Annou, jejich děti a zase děti ▶

► těch dětí. Pomalu vznikaly sloupčky jmen a příjmení. Datum narození. Pár předčasných úmrtí. Osudy lidí z rodiny. Bezděkov. Potom přišla další jména měst. Někteří se rozeběhli po světě.

„Co vlastně hledali? Nevíš, proč tu nezůstali? Moje babička, tedy tvoje sestra, mi řekla, že se tady měli moc dobře. Neutíkali před něčím?“

„Kdo ví, chlapče. Možná jich tady bylo z rodiny už moc. Měl jsem je rád a podporovali jsme se, ale ... voda v Úhlavě běží a lidi si myslí, že tam, kam teče, je možná život lepší. Snad si představují, že starosti zůstanou, a oni odcházejí čistí a budou jinde šťastnější.“

„Já jsem sice mladší než ty, ale už jsem pochopil, že problémy si nosíme s sebou. Všude kam se hne. Útěky moc nevyřeší.“

„Myslíš, že tvoji rodiče a prarodiče nenášli to, co hledali? To by mě mrzelo,“ řekl vážně Václav.

„Ještě se chci zeptat – víš o tom, že prababička Anna pocházela ze židovské rodiny a že za války zakopala ze strachu nějaké věci u hřbitova?“ vysypal ze sebe Jakub.

Chvilí bylo ticho. „Ne, o tom nic nevím,“ odpověděl překvapeně Václav.

Anna s Jakubem se dívali z malého okna přes polouschlé muškáty rudé barvy. Sledovali valník tažený koňmi. Nahoře seděli Bekovi s kufry. Uprostřed valníku ležela rakev.

Místní lidé, kteří byli na ulici nebo v oknech, stáli nehnutě a nikdo nemával. Vůz jel směrem na Klatovy.

„Šimon leží v té truhle, našli ho ráno viset na půdě,“ přiškrknutým hlasem řekla Anna, sedla si ke stolu a dala se do pláce. Oči si utírala do cípů šátku, který měla na hlavě.

„Dneska musí z domu památka po tvé babě,“ zašeptal Jakub. „Zakopeme to u hřbitova, kde včera vytahali dva pařezy. Je tam měkká půda. Připrav to do pytle!“

Anna si zakryla oběma rukama obličej. Po chvíli vstala a odtráhla truhlu od zdi. Z výklenku vytáhla bílé plátno, ve kterém měla ukrytou kulatou nízku mísu po babičce. Ta jí vyprávěla, že na ni v době, kdy ještě nebyli pokřtěni, ukládali při jarních svátcích vejce, kost, křen, jablíčko a zeleň. Na míse byly hebrejské znaky a krásné ornamenty. Ani ji nerozbalila. Tiskla ji k sobě.

„Dej to sem,“ rozkázal Jakub, „nebo chceš snad vidět naše děti taky odvážet s kufry?“

Před večerem se vydali ke hřbitovu, jak občas chodívali, sesbírat suché šišky na kraji lesa a donést si je na podpal. Drobná Anna nesla na zádech proutěnou nůši a v ní pytle. Jeden prázdný navrch a jeden s balíkem vespod. Jakub kulhal za ní. Pod kabátem měl plechovou lopatku.

„Je to dobrý, bude pršet. Všichni jsou zalezlí doma,“ otočil se na kopci vedle kostelíka starý muž.

Sešli kousek ke hřbitovu a hledali u zdi vhodné místo.

„Tady,“ ukázala prstem žena, „pod tím výstupkem ve zdi.“

„Proč zrovna tam?“

„Protože nikdo nebude k výstupku zasazovat nový stromek namísto pařezu a hrabat do země,“ odpověděla, aby přesvědčila svého manžela.

Ve skutečnosti chtěla mít v paměti přesné místo pro případ, že se jednou vrátí a vezme si, co jí patří. Je to přece věc, která ji spojovala s minulostí její rodiny z Plzně. Vraceli se pomalu zpět. Zastavili se pod stromy na kopci nad vesnicí. Nebe bylo úplně černé. Dole ve vsi se ozvala strašná rána. Oba uviděli nad zámek křižovat blesky. Nejdříve se ani nemohli pohnout, ale museli si alespoň přikrýt pytle hlavy, protože začínalo pršet.

Tam někde u zámku je i jejich komůrka. Rachot hromu byl tak ohlušující, že si museli zacpat uši a ani to nepomáhalo. Zvedl se víchr a uchopil pytel z jejich hlav. V povětří lítaly větve, dřevěné desky a nějaké papíry. Kde se to tu všechno vzalo? Anna se zapotácela, byla tak drobounká. Vítr s deštěm jí šlehal do obličeje. Jakub ji zachytil a přitiskl ji k sobě. Sehnul hlavu k její a zatnul zuby. Nad zámek pořád ještě křižovaly blesky. V korunách nad jejich hlavami praskaly větve.

Najednou vše utichlo. Přestalo pršet a z trhliny v mracích švihlo svými paprsky prudké podzimní slunce. Na cestě od hřbitova stáli dva staří lidé a pevně se objímali. Rozhlédli se po vesnických střechách, které se mokře zaleskly. Minulost i budoucnost se smrštily do tohoto jediného okamžiku a oni – přežili.

„Rád bych se s vámi rozloučil,“ podal Jakub ruku starostovi.

„Tak jak jste se u nás měl?“ usmál se představitel obce a zkoumavě se díval Jakubovi do očí.

„Musím se ještě vrátit, nějak jsem to všechno nestihl. Vlastně jsem tady našel... Našel jsem tu... Je mi tady tak dobře, až se toho bojím. Je mi jak po dobrý večeri. To jsou kecy, co?“

„Já myslím, že je to v pořádku, když se u nás cítíte dobře. Však jste odsud. Rádi vás uvidíme.“

Dálnice byla šedivá a kupodivu prázdná. Jakub jel pomalu. Nechápal, jak je možné, že se domů neteší. Ví, že v sobě každý nosí obraz nějakého vzdáleného domova v zahradě, kde je bezpečí a jablonek. Jemu se ten domov najednou zhmotnil. Měl by mít radost, ale nemá. Jeho předkové přežili, protože tajili svůj původ. Má on právo riskovat životy potomků svým návratem k židovství?

Proč si musí klást tak šílenou otázku! Kéž by neexistovala.

► Vlasta Rút Sidonová
ilustrace: Lucie Lomová

Hlas z minulosti, hlas pro naši dobu

K 200. výročí narození Abrahama Geigera

Následující text je přepisem přednášky, kterou profesor Michael Meyer přednesl v Bejt Simcha v pátek 14. května 2010.

Děkuji, že jste mě pozvali do Bejt Simcha. Naposledy jsem byl v Praze v září 1979. Pomáhal jsem tehdy vyjednat podmínky výstavy Precious Legacy (Drahocenné dědictví – poklady z pražského Židovského muzea), která byla později k vidění v Smithsonian Museum ve Washingtonu. To bylo samozřejmě v době komunismu. Náboženství bylo tolerováno, ale nikoliv podporováno. V Praze tehdy nebyl progresivní judaismus. Nicméně když jsem navštívil Starý židovský hřbitov, viděl jsem tam mladého muže z Brna, který stál u Maharalova hrobu. V ruce držel modlitební knihu, v níž nedokázal číst. Byla to modlitební kniha, sestavená vídeňským rabínem Isaacem Noa Mannheimerem, rabínem, který ustanovil vídeňský ritus, progresivní kultus, který se z Vídně rozšířil v roce 1837 do Prahy. V tom roce založila skupina pražských Židů Verein für Verbesserung des israelitischen Kultus in Böhmen (Spolek pro zlepšení židovské bohoslužby v Čechách), což byl počátek progresivního judaismu v tomto městě.

Nicméně progresivní judaismus není jen otázkou rituálu. Je to také otázka idejí, filozofie judaismu. A protože letos, v roce 2010, uplyne dvě stě let od narození nejvýznamnějšího myslitele ranného progresivního judaismu, rozhodl jsem se promluvit k vám právě o něm. Jde o rabína Abrahama Geigera. Žil v Německu v letech 1810 až 1874. To je hodně dávno a historické prostředí bylo zcela odlišné. Přesto bych si dnes večer dovolil tvrdit, že pokud se podíváme pod povrch historických podmínek, pak to, co Geiger považoval v náboženství za důležité, se nemusí zdát příliš vzdálené ani dnešním progresivním Židům zde v Praze.

Abraham Geiger vyrůstal v době, kdy moderní rabínství bylo teprve v plenkách. Téměř všichni rabíni chápali sami sebe jako mistry náboženství, které existovalo jako neměnné a věčné a stálo nad dějinami. Měli jen velmi chabé, pokud vůbec nějaké, sekulární vzdělání, které by mohlo toto chápání

věci zpochybnit. Geiger sám vyrůstal v tradiční rodině, která mu však nebránila, aby si navíc ke svým talmudickým studiím přibral

také sekulární studia na gymnáziu a na univerzitě. Co ani jeho rodiče ani mladý Abraham nemohli úplně předvídat, bylo to, jaký vnitřní rozpor způsobí studium historie a filozofie v duši mladého muže, který nemohl ani odvrhnout zděděné hodnoty a vazby, ani se vzdát těch nově nabytých. Mladý Geiger mohl uzavřít svou mysl výzvám, které před něj stavělo univerzitní vědění, a zůstat ortodoxním Židem. Nebo se vlivem svých sekulárních studií mohl stát lhotejným k židovství, případně jej i zcela opustit, jak to udělali jiní Židé, konfrontovaní s moderní kulturou. Místo toho se rozhodl stát se rabínem, ale rabínem nového typu: takovým, který sjednotí judaismus s moderním myšlením, který nebude tradici pouze předávat, ale bude ji aktivně utvářet. A to nebylo jednoduché.

Geiger se brzy začal zaníceně věnovat vědeckému, kritickému studiu židovské minulosti. A to od něj vyžadovalo, aby uznal, že ne všechny pravdy judaismu byly předány Mojžíšovi na hoře Sinaj, že ne každé slovo starobylých židovských textů je božské, a že něco z tradice neodpovídá současným rozumovým a morálním standardům. V některých očích už jen toto přiznání stačilo, aby mu znemožnilo vykonávat funkci rabína, a byly okamžiky, kdy i sám Geiger pochyboval, zda nebyl zrozen spíše ke kariéře učenice než rabína a kazatele. A přesto rabínem zůstal – s přesnou představou o podstatě rabínského povolání. Geiger pochopil, že rabíni jsou ve velkém nebezpečí, že se z nich stanou pokrytci. Může rabín prostě souhlasit se světonázorem své kongregace, a přitom zůstat věrný sám sobě? V Geigerově době se začaly objevovat konflikty mezi rabíny a kongreganty, protože jen velmi málo laiků mělo vyšší akademické nebo univerzitní vzdělání. Náboženství pro ně znamenalo prostě to, v co věřili a co dodržovali jejich rodiče a prarodiče. Výsledkem bylo, že v prvních letech svého rabínského působení se Geiger

cítil velmi osamělý, izolovaný uprostřed svého stáda. Věřil, že judaismus, který zůstane netečný vůči intelektuálním výzvám, nemůže v konfrontaci s moderní dobou přežít. Pokud nebude vtažena do myšlení moderního světa, příští generace židovství prostě opustí, neboť jej bude nahlížet jako zátku stojaté vody, stranou od hlavního proudu intelektuálního vývoje. Geiger se odmítl poddat pokušení, které trápilo některé jeho kolegy: nikdy by od kazatelského pultu nepronesl slova, kterým v hloubi duše nevěřil. Nesnažil se předstírat, že židovská tradice dokonale odráží jeho vlastní víru a názory. Byl přesvědčen, že rabín, který není poctivý vůči sobě samému, nemůže být duchovním vůdcem. A to je podle mě i lekce pro naši dobu. ➤

► Pravda se pro Geigera stala nejvyšší hodnotou, skutečnou „pečetí Svatého“. Ve své znamenité badatelské práci ji hledal zcela nekompromisně. Proti názoru, obecně rozšířenému jak mezi křesťany, tak mezi Židy, ukázal, že farizeové nebyli skupinou úzkoprsých právních dogmatiků, že Ježíš sám byl Žid a že Židé nebyli jeho katy. Pochopil, že starobylé texty a historie jsou spojeny a vzájemně se ovlivňovaly. Rabíni mišny, kteří žili v prvních dvou staletích občanského letopočtu, měli svůj osobitý výklad biblického textu, který nebyl v přesném souladu se samotnou Biblií. A totéž platilo zase pro výklad mišny rabíny pozdější generace, autory gemary. Geiger oceňoval hodnotu každého z těchto vývojových stupňů. Ale jejich autoritu viděl jako relativní, nikoliv absolutní. Každý z nich představoval určitý pokrok v náboženském a morálním uvažování.

Geiger tvrdil, že Boží zjevení nelze nalézt v žádném jednotlivém textu ani jejich kombinaci, ale spíše v lidském vědomí, v lidském duchu, který, ač nedokonalý, tyto texty stvořil. Nepopíral zjevení, ale tím pro něj byla v zásadě idea jednoho Boha, který představuje nejvyšší mravnost a který působí v dějinách skrze lidské bytosti a zejména skrze Židy.

Nicméně při svých kázáních, na rozdíl od svých vědeckých prací, se Geiger na textovou kritiku neodkazoval. Uvědomoval si, že při rabínském působení není jeho úkolem trhat pouta s minulostí, ale posilovat je, že nemá prosazovat revoluci, ale reformu. Věřil, že pokrok musí přijít postupně, aniž by přitom byla přerušena kontinuita s minulostí nebo zničena jednota židovské komunity v přítomnosti. A proto, navzdory svému radikalismu, byl Geiger proti přesunutí tradičního šabatu ze soboty na neděli. Při svých kázáních často citoval Bibli a midraše – ne jako doslovně zjevené texty, ale jako texty odražející morální pravdu.

Geigerova oddanost pravdě se podobně projevovala v jeho přístupu k liturgii. Byl přesvědčen, že nejhorším pokrytectvím je, pokud se člověk obrací k Bohu slovy, jimž nevěří. V jeho době, stejně jako v době naší, zeje v mnoha případech obrovská propast mezi osobní vírou a předepsanými modlitbami. Intelektuální poctivost by nám podle Geigera neměla dovolit žádat po Bohu znovuvybudování starověkého chrámu a obnovení obětní bohoslužby, tvrdit, že Mojžíš dostal Tóru na hoře Sinaj nebo že Bůh nám nařídil nasazovat si tefilin. Geiger nebyl romantik, a proto nemohl věřit, že by modlitba měla být výrazem mostalgie. Tvrdil, že konečným cílem by mělo být odstranění rozporů mezi texty modliteb a vnitřním přesvědčením. Uvědomoval si nicméně, že to je otázka dlouhodobého procesu a že rabínská úloha vyžaduje určitou míru přizpůsobivosti; věděl, že emocionální pouto hraje v náboženské praxi stejně pozitivní roli jako

rozum. To, co mu skutečně vadilo na rigidním lpění na tradici, byl fakt, že ničí poezii modlitby, která by měla vždy zůstat subjektivní a spontánní.

Musím přiznat, že Geiger nebyl feministou. Žil v době, kdy ženy nehrály žádnou aktivní vedoucí roli ve společnosti a nemohl si je představit jako rabínky. Tak jako téměř všichni jeho současníci viděl ženy jako v zásadě pasivní. Neprosazoval rovnost pohlaví, věřil, že taková teorie je proti přírodním zákonům. Ale trval na tom, že je potřeba pozdvihnout ženskou důstojnost. Již v roce 1837 se distancoval od talmudického názoru, že ženy jsou z právního hlediska srovnatelné s dětmi a otroky a ze své modlitební knihy vypustil modlitbu „jenž mě neučinil ženou“. Měl výhrady k tradičnímu svatebnímu obřadu, při němž si manžel „kupuje“ ženu a k nerovným podmínkám židovského rozvodu. Geiger věřil, že v náboženských otázkách, pokud ne v náboženském vedení, by rozdíly mezi pohlavími měly být zrušeny.

Geiger nebyl nikdy přívržencem žádného konkrétního filozofického systému. Považoval je všechny za pomíjivé. Jeho náboženská víra byla založena na jednoduchém přesvědčení, které žádný skepticismus nemohl pokopat. Svému synu Ludwigovi, o němž doufal, že bude pokračovat v rodinné rabínské tradici, Geiger napsal: „Konkrétní představy o Bohu a výtvoř lidského ducha nejsou neotřesitelné, ale základ neotřesitelný je. Filozofie na tom bude dále pracovat a snažit se o objasnění, ale filozofie onen základ nikdy nezničí.“ Abychom to pochopili správně – Geiger si byl zcela jistý, že současné židovství je produktem progresivního vývoje, od etapy biblické, přes dobu talmudickou, středověk až do moderní doby. Ale byl rovněž hluboce přesvědčen, že víra v jednoho Boha, Boha univerza, zdroje

morálního usilování a osobní hodnoty, není dílem lidského rozumu, ale zjevení, k němuž došlo uprostřed starověkého Izraele. Věřil, že to byl génius židovského lidu, který tuto ideu nesl dál a jednal podle ní. Nikoliv výhradně skrze Židy, ale zejména skrze ně, působil Bůh ve světě a směřoval lidské usilování k lepší budoucnosti.

Ve své vizi mesianické doby byl Geiger univerzalistou. Nebyl ani židovským ani bezvýhradně německým nacionalistou. Bismarckova politická filozofie „krve a železa“ jej naplňovala pohrdáním. V době, kdy mnozí němečtí Židé poměřovali své židovství tím, jaké změny budou nutné k získání politické rovnoprávnosti, Geiger opakovaně vystupoval proti podřizování náboženství úvahám o emancipaci, stejně jako proti napodobování křesťanství. Věřil, že náboženství stojí nad politickým pokrokem. Bylo úkolem státu emancipovat Židy, nikoliv na základě toho, zda si to nyní, kdy se začnou podobat většině, „zaslouží“, ale pouze proto, že to liberální politická filozofie vyžaduje.

Tak jako nás dnes, i Geigera v jeho době znepokojovalo, že Židé opouštějí svoji komunitu jako zastaralou formu exkluzivismu. Geiger chápal jako svůj úkol přesvědčit je, aby zůstali loajálními Židy navzdory politickým a asimilačním tlakům, které jim to ztěžovaly. Bojoval za přívětivější přístup ke konverzím pro ty, kteří se rozhodli plavat proti proudu a chtěli se dobrovolně stát Židy. Většímu počtu těch, kteří naopak zvažovali, že židovskou komunitu opustí, psal o větší náboženské čistotě židovství, vřelém rodinném životě, jeho soucitu s druhými, jeho pozoruhodné historii a o těch oslavách a rituálech, které mohou i nadále oslovovat nábožensky citlivé duši.

Abraham Geiger si uvědomoval, že minulost nemůže být normou pro současnost. Věřil, že to je duch Božského v každém z nás, který musí sloužit jako základ pro naši vlastní víru a naše chování. Z toho vyplývá, že my nemůžeme automaticky přebírat Geigerovy normy, aniž bychom porušili jeho vlastní zásady. Ale Geiger je pro nás příkladem, jak přistupovat k naší tradici: hledat v jejím duchu to, co promlouvá k naší vlastní duši, to, co ji obcerstňuje a dává jí nový směr a impuls. Síly, které nás odvádějí od židovského života, posíleny svobodnější a tolerantnější atmosférou, v níž žijeme, jsou dnes ještě mocnější než v Geigerově době. A proto bych chtěl vyzvat vás, mí progresivní židovští souvěrci zde v Praze, abychom v tomto roce, kdy uběhlo dvě stě let od Geigerova narození, dobře naslouchali hlasu rabína, který své úsilí zasvětil vědecké pravdě, jak je objevována lidským myšlením a zkoumáním, a zároveň i pravdě náboženské, jak je zjevována vnitřním vědomím spravedlivého a milosrdného Boha.

► Michael A. Meyer

Překlad: Kateřina Weberová

Michael A. Meyer se narodil v Berlíně a vyrůstal v Los Angeles, kde také posléze vystudoval na UCLA. Doktorát získal na Hebrew Union College (HUC) v Cincinnati. Na téže škole od roku 1967 vyučuje židovskou historii. Každý čtvrtý semestr rovněž přednáší na jeruzalémské HUC. Je autorem několika knih a více než 200 článků, zaměřených většinou na moderní židovskou historii a historii reformního hnutí. Působí v nejrůznějších akademických institucích, od roku 1991 je mezinárodním prezidentem Leo Baeck Institute, který se zabývá studiem historie německého židovstva. Stojí rovněž v čele vydavatelství HUC a je členem Americké akademie pro židovská studia. Je nositelem řady ocenění za svou badatelskou a publikační činnost. Profesor Meyer označuje sám sebe za hrkého laika, nicméně jeho žena Margaret J. Meyer, která jej během pražské návštěvy doprovázela, si zvolila rabínskou dráhu, stejně jako jeho nejstarší syn (působí v Izraeli) a zeť (ve Philadelphii).

Koncepce „vyvoleného národa“ je vlastně jedním z aspektů obecnější otázky: Jak vidí Židé sami sebe? Ta je zase součástí obecnějšího tématu – postavení Židů v lidské společnosti. Než se do tohoto tématu pustíme, chtěl bych se krátce dotknout dvou úvodních, tematicky úzce souvisejících otázek: Jak jsou Židé nahlíženi nežidy a jak jsou nežidé nahlíženi Židy?

O myšlence „vyvoleného národa“

Vyvolil si Bůh Židy? Anebo se Židé rozhodli být Jeho lidem a dodržovat Jeho zákony? („Mojžíš se zákonem“, Moritz Oppenheim, 1818)

Jak jsou Židé nahlíženi nežidy?

V průběhu dějin prošel přístup k Židům celým spektrem možností, které byly pochopitelně ovlivněny společenskými podmínkami.

Vezměme si typickou situaci ve středověké Evropě – Židé žili v oddělených čtvrtích, někdy nazývaných ghetto, v téměř úplné separaci od ostatní společnosti, od níž se Židé lišili snad ve všech možných ohledech. V této situaci často vyvolávali xenofobní pocity, odpor či strach z toho, co je neznámé a odlišné. Pokud byli Židé úspěšní, vzbuzovali rovněž závist, a pokud nebyli, tak pohrdání. Tyto pocity se pak v určitých vrstvách společností mohly spojit a vytvořit nenávisť. Přidáte-li k tomu náboženské podněty a ekonomické křivdy, dostanete recept na klasický antisemitismus, který s sebou často přinášel různé druhy pronásledování. Ne však vždy. Někdy požívali Židé privilegií od panovníků, kteří potřebovali především jejich ekonomickou pomoc. V moderní době umožnila emancipace ve střední a západní Evropě Židům, aby se zapojili do většinové společnosti, měli přístup ke vzdělání a svobodnou volbu povolání, náboženský vliv zeslábl a přístup k Židům se změnil. Antisemitismus však bohužel nevymizel, pouze změnil svou tvář. Xenofobie a náboženské motivy částečně oslabily, ale objevily se dva nové hlavní důvody.

Jedním z nich byl požadavek, aby Židé odvrhli ty prvky, které vytvářejí jejich identitu a separují je, a aby se asimilovali do většinové společnosti, jinak jim budou upřena občanská práva. Druhý, mnohem nebezpečnější, byl rasismus, jehož vrcholem byla samozřejmě šoa.

Když píšu tyto řádky, musím se omluvit, že tak zásadní a tragické události zmiňuji tak krátce a všeobecně. Moderní antisemitismus je hlavním faktorem, stojícím u zrodu sionistického hnutí, a šoa byla důležitou motivací pro podporu, kterou daly Spojené národy vytvoření židovského státu v Erec Jisrael.

Po tomto krátkém přehledu můžeme nastínit některé otázky jako „cvičení pro mozek“:

► **Mohl by některý aspekt židovského životního stylu vyvolat nějakou formu antisemitismu?**

Je to legitimní otázka?

Jaká by měla být židovská odpověď na antisemitismus?

Je nějaká souvislost mezi koncepcí „vyvoleného národa“ a antisemitismem?

Jak vidí Židé nežidy?

V židovském myšlení a právu můžeme najít dva velmi odlišné pohledy na nežidy.

Podle prvního je každá lidská bytost stvořena k obrazu Božímu, všichni lidé, ať se liší náboženským vyznáním či národnostní příslušností, mají stejná práva a povinnosti a podle toho by se s nimi mělo jednat. Tato koncepce je základem toho, co někteří liberální a humanističtí židovští myslitelé chápou jako židovskou etiku.

V Talmudu najdeme zajímavý příklad tohoto přístupu. V Tóře je zmiňováno mnoho případů, kdy by měl být uplatněn trest smrti, a to i za přestupky, které bychom mohli považovat za nepřilíš závažné, jako například sbírání dřeva na oheň o šabat (Nu 15:32-36). Talmud tuto otázku rozpracovává, přestože ve skutečnosti byl trest smrti vzácný a možná se neprováděl vůbec, a to ani v době, kdy měli Židé svůj nezávislý stát (v Talmudu, traktát Makot 7,1, se říká, že soudní tribunál, který nařídil vykonání trestu smrti jednou za sedm či dokonce jednou za sedmdesát let, byl považován za vražedný tribunál a že rabi Akiva prohlásil, že by nikdy nenařídil popravu, ale jsou na to různé názory). Když se tedy v Talmudu hovoří o soudním procesu v případech hrdelních zločinů, mluví se o přípravě potenciálních svědků, kterým by soudce měl říci toto: „V případě trestu smrti je za krvavé obviněného a jeho potomků navěky zodpovědný svědek.“ Závěr z toho je: „Kdokoliv zničí jeden život, je to Písmem považováno za stejné, jako by zničil celý svět.“ A to samé platí o tom, kdo jeden život zachrání.

Existuje snad osvětenější, humanističtější pohled než právě toto? Že při vraždě, byť by to byla formálně nařízená vražda provedená státem, tedy trest smrti, by měla být odpovědnost všech, kteří se procesu nějak účastní, tak velká, že si mají uvědomit, že zabití jednoho člověka, jakéhokoliv potomka Adama a Evy, se rovná zabití všech jeho potomků, které mohl v budoucnu mít! A připomeňme si, že tato slova byla napsána před zhruba 1800 lety! Nicméně někdy před vynálezem knihtisku, nevíme přesně kdy, vložil kdosi, kdo text opisoval, do této pasáže dvakrát slovo *miisrael* – z *Izraele*. Jako by se tedy výše uvedené vztahovalo pouze na zničení či zachránu židovského života. I když by bylo možné namítnout, že ustanovení se stejně týkalo pouze Židů, protože šlo o židovský soud, je podle mě zcela zřejmé, že tato změna

naprosto zkresluje původní ušlechtilé humanistické a univerzalistické poselství textu – totiž vědomí, že život **každého** člověka, bez ohledu na jeho původ, je tak velmi cenný. Místo toho je opisovač nahradil nacionalistickou myšlenkou, které je navíc v rozporu s ideou Adama jako otce celého lidstva, že jenom židovský život má takovou cenu. To je tedy příklad opačných názorů, objevujících se v židovském právu, že všichni lidé jsou si sice rovni, neboť všichni byli stvořeni k obrazu Božímu, ale jak by řekl George Orwell – Židé jsou si rovnější.

V některých vydáních Talmudu, jako je například moderní edice rabína Steinsaltze, najdeme poznámku, že v rukopisech a dalších pramenech k Talmudu slovo *miisrael* vloženo není. A skutečně také Maimonides, když se tímto textem zabývá ve svém skvělém mistrovském díle *Mišne Tora*, cituje text, který měl k dispozici: „...kdokoliv zničí jediný život ZE SVĚTA, je to Písmem považováno za stejné, jako by zničil celý svět (Hilchot Sanhedrin 13,3).“

Mnozí badatelé se snažili neúspěšně určit původ a dataci této vsuvky. Sám jsem viděl 13 rukopisů, ve většině z nich slovo *miisrael* není, ale závisí na rozhodnutí konkrétního vydavatele, zda jej do textu vloží či nikoliv. Každopádně je to zajímavý příklad rozdílných názorů v této otázce.

Jiný extrémní názor vyjádřil slavný básník a filozof Jehuda Halevi (Španělsko 1075 nebo 1080 až 1141), který napsal, že „Izrael je mezi národy jako srdce mezi částmi lidského těla“, a že stejný rozdíl, jaký je mezi minerály, flórou, faunou a lidmi, je také mezi lidmi a Židy. Tento pohled je stále populární mezi mnoha ortodoxními mysliteli, zejména těmi, kteří zastávají mysticko-kabalistické názory, včetně našeho známého Maharala, a také mezi prominentními chasidskými rabíny. Mezi moderními ortodoxními mysliteli, hlavně v Americe a západní Evropě, kteří nepatří k mystickým směrům, jsou názory jiné a ačkoliv ani oni nemohou ignorovat myšlenku separace, snaží se podle svých možností zdůrazňovat univerzalistické poselství judaismu, což souvisí s naším hlavním tématem, vyvolením Židů.

Pochopitelně bychom neměli zapomínat, že tyto extrémní anti-nežidovské postoje byly výsledkem skutečných perzekucí, kterým byli Židé vystaveni, a jedinou možnou odplatou byl tento teoretický postoj. Bohužel příliš mnoho myslitelů tyto názory zastává dodnes a někteří z jejich následovníků se podle toho chovají. A znovu námět k zamyšlení – je nějaké spojení mezi těmito židovskými názory na nežidy a koncepcí „vyvoleného národa“?

Jak vidí Židé sami sebe?

Jaké jsou možné definice toho, kdo je Žid? Judaismus má dvojí přístup – ideologický a biologický.

Žid, hebrejsky *jehudi*, původně znamená příslušník kmene *Jehuda* – Juda. Jedním z hrdinů knihy Ester je její strýc Mordechaj, který je nazýván Mordechaj *Ha-jehudi*, ačkoliv je řečeno, že pocházel z kmene Benjamin. Proč je tedy nazýván *Jehudi*? Talmud říká (Megila 13), že to je proto, že odmítal modloslužebnictví. Dále uvádí, že *Jehudi* zní podobně jako *Jechudi*, což hebrejsky znamená „jedinečný“. Mordechaj uznával jedinečnost Boží, proto byl nazýván *Jehudi*, Žid. Ale formální halachická definice není takto ideologická, ale biologická. Židem je podle ortodoxního judaismu ten, kdo se narodí ze židovské matky, bez ohledu na identitu otce a jeho víru či náboženskou praxi.

Neortodoxní judaismus má s touto definicí jisté problémy. Za prvé, logicky vzato je to definice rekurzivní, to znamená, že není platná, protože je v definici použita část definovaného subjektu. Podle jaké definice je určeno židovství oné židovské matky? A její matky? A za druhé pro britské liberální Židy, pro rekonstruktivní a americké reformní, je tu otázka principu rovnoprávnosti, který je rozdílných postavením matky a otce porušován, a proto uznávají i patrilineární původ. To znamená, že pokud má někdo židovského otce a zároveň vede židovský život, je to postačující, aby byl považován za Žida, aniž by musel projít procesem konverze. A třetí rozpor skrytý v biologické definici je to, že všichni ortodoxní podmiňují konverzi tím, že kandidát musí vést židovský způsob života, což znamená, že biologické hledisko nestačí. Britský reformní ani celoevropský *bejt din* – rabínský soud – neuznává patrilineární Židy, ale na rozdíl od většiny ortodoxních vyžadují židovský způsob života i od těch, kteří mají židovský původ po matce.

Vyvolený národ

Celý biblický příběh je založen na myšlence, že Bůh vyvolil Abrahama a v sérii zjevení mu slíbil, že „Abraham se jistě stane velkým a zdatným národem a budou v něm požehnány všechny pronárody země“ (1M 18:18). Tyto přísliby byly v různých variantách opakovány vůdcům hebrejského lidu, ale bylo to vždy provázeno napětím mezi vůdci, kteří měli velkou vizi, a prostými lidmi, kteří si přáli žít svůj běžný denní život, ať již to bylo na konci čtyřicetiletého putování pouští, před přechodem Jordánu, anebo později, v době existence Judského a Izraelského království.

Již v Tóře byly tyto přísliby podmiňovány nutností dodržovat zákony: „Jestliže se budete řídit mými nařízeními, dbát na má přikázání a plnit je, dám vám ve vhodném čase vydatné deště... Svou smlouvu s vámi upevním“ (3M 26:3-4,9). Později to byli proroci, kdo nesl dál toto poselství – hrozby pro případ neposlušnosti a velká požehnání jako odměna za věrnost zákonu. Pěkný příklad můžeme najít v knize Izajáš (kapi- ►

► tola 42), pochází z doby před mnoha sty lety, z Babylónie, kde byl judský lid v exilu. Vrcholným bodem tohoto prorockví jsou následující slova: „Já, Hospodin, jsem tě povolal ve spravedlnosti a uchopil tě za ruku; budu tě opatrovat, dám tě za smlouvu lidu a za světlo pronárodům“ (verš 6). Jasně prohlášení o podstatě vyvolení najdeme v knize Ámos (3,2): „Pouze k vám jsem se znal ze všech čeledí země, a proto vás ztrestám za všechny vaše nepravosti.“ Ale vždycky se našli tací, kteří tuto koncepci špatně chápali, neviděli poslání a vizi a místo toho chápali vyvolení jako více privilegii, nadřazenost či vrozenou svatost, jako třeba Mojžíšův bratranec Korach, který řekl: „Celá pospolitost, všichni v ní jsou svatí a Hospodin je uprostřed nich!“ (4M 16:3)

Ale i když přijmeme myšlenku, že Bůh vyvolil izraelský lid, aby byl světlem pro národy, stále jsou tu určité nepřijemné konotace, kterých jsou si vědomi o moderní ortodoxní Židé, jako například rabín Soloveitchik (1903–1993), jedna z předních osobností americké ortodoxie: „I když je Žid dojatý svojí soukromou sinajskou smlouvou s Bohem, podle níž má ztělesňovat a zachovávat učení Tóry, je rovněž povinen si uvědomovat, že všichni lidé, bez rozdílu barvy pleti či vyznání, jsou stvoření k Jeho obrazu a jsou nadáni vrozenou důstojností. Lidská jedinečnost vychází z dechu, který Bůh vdechl do jeho chřípí v okamžiku stvoření (1M 2,7). Proto máme společnou historickou zkušenost a Boží prozřetelná péče objímá celé lidstvo.“

Progresivnímu judaismu však ani tyto vznešené myšlenky nestačily a pokusil se pozměnit či zcela odstranit očividná prohlášení o židovské nadřazenosti nad jinými náboženstvími a národy z liturgických textů, které jsou vyjádřením naší víry. V modlitbě *Aleynu le-šabeach*, která se recituje na konci každé modlitby, najdeme v ortodoxní verzi tyto verše: „Še-lo asanu ke-gojej ha-aracot ve-lo saman u ke-mišpechot ha-adam, še-lo sam chelken u kahem ve-goralenu ke-chol hamonam, še-hem mištachavim le-hevel varik u-mitpaleim le-el lo jošia.“ – „Že neučinil nás jako pohany země a nepostavil nás na roveň s kastovními kmeny země, že neurčil nám podíl jako jim a osud náš jako všemu množství jejich, neboť oni se klaní nicotě

a prázdnotě a modlí se k bohu, který nezačraňuje.“ Poslední hebrejské slovo *jošia* bylo chápáno jako narážka na Ježíše, protože gematrická hodnota slova *varik* (*vav, reš, jod, kuf*) je 306, stejně jako u slova *Ješu* (*jod, šin, vav*). Proto tento verš začátkem 18. století pruský král zakázal a až do dnešní doby chybí v mnoha aškenázských sidurech (*rovněž v siduru Sichat Jicchak, z něž je citován český překlad předchozích veršů – poznámka překladatelky*).

Negativní a ponižující přístup k jiným je ve výše uvedeném textu zcela zjevný, takže ve většině progresivních modlitebních knih jej nahradily jiné verše, jako například: „*Ašer bachar banu le-jached et šmo ve-ker vanu la-avodato*.“ – „Jenž nás vyvolil, abychom poznali jeho jedinečnost a přiblížil nás k jeho službě.“ (*Český progresivní sidur Hegjon lev uvádí: Ašer bachar banu mi-kol ha-amim ve-natan lanu et torato. – Jenž si nás vyvolil ze všech národů a dal nám svou Tóru. – poznámka překladatelky*) Idea vyvolení tu stále zůstává zachována.

Nejvýznamnějším odpůrcem celé myšlenky vyvolení národa (snad jen Spinoza byl stejně zásadně proti) byl, jak jsem již psal dříve, zakladatel rekonstruktivního hnutí v Americe rabín Mordechaj Menachem Kaplan (1881–1983). Odmítal tuto koncepci z několika důvodů. Jednak jako člověk, který odmítal vše nadpřirozené, nemohl přijmout představu Boha, který si vyvoluje

Izrael, odmítal možnost, že by Židé byli geneticky či jakkoliv jinak nadřazení jiným náboženským skupinám či kulturám a odmítal i ideu zvláštního poslání Izraele vůči lidstvu. Ne všichni jeho následovníci zastávali tak extrémní názory.

Jedním z nejvýznamnějších byl jeho zeť, rabín Ira Eisenstein (1908–2001), který nedokázal přijmout představu nadpřirozeného vyvolení a vysvětloval ji jako poetickou metaforu, která říká, že duchovní vůdci

ve starověku, inspirováni Bohem, si sami zvolili být prvními, kdo Jej uznají za jediného Boha. Nicméně Eisenstein, stejně jako jiní, neodmítal myšlenku zvláštního židovského poslání. Nová rekonstruktivní modlitební kniha je v této otázce flexibilnější.

Téma „vyvoleního lidu“ není izolované. Je jen jedním aspektem obecnějšího tématu postavení Židů ve společnosti, ať již jsou považováni za národ, lid či náboženství. Pokud se jím budeme zabývat, můžeme opět popřemýšlet nad tím, jaké mohou být důsledky takové koncepce pro situaci Židů a židovských komunit jak zde, v otevřené nežidovské společnosti, tak pro postavení Izraele jakožto židovského státu (což je otázka, která mě samozřejmě jako Izraelce zajímá).

► **Rabín Moshe Yehudaie**

(na základě přednášky, proslovené v Praze v červnu 2010)

Přeložila Kateřina Weberová

PODĚKOVÁNÍ Z BEJACHADU

Díky vstřícnosti Bejt Simcha mohlo o. s. Bejachad pozvat do svého denního dětského centra, sídliště v DSP Hagibor, rabína Moshe Yehudaie z Izraele, nyní hostujícího rabína komunity progresivního judaismu Bejt Simcha. Pro děti z Bejachadu představovalo setkávání s rabínem Moshe Yehudaie možnost přirozeného poznávání rabínské osobnosti, rodilého mluvčího, duchovní osobnosti, která v judaismu a potažmo v Izraeli vyrůstala od narození a do Bejachadu přinášela mužský náboženský vzor a krásnou hebrejštinu. Rabín Yehudaie má krásný přístup k dětem a mnoho zkušeností s duchovním vedením i té nejmladší generace. Do výuky o svátcích a šabesu vnesl trochu „výchovy“, ovšem dětem blízkou cestou. Zpíval s dětmi šabesové písničky, hrál na flétničku, a to byl pro děti zcela nový prvek. Hrál si s nimi hry na tichou poštu apod., kdy šeptanda byla spojena s tématem šabesu nebo Šavuot, vyprávěl dětem midraše a příběhy spojené se šabesem. Důležitá byla pro děti už jen jeho účast na modlitbě, kdy jsou děti zvyklé vídat jen ženské tváře a hrozí nebezpečí, že si děti v podvědomí budou myslet, že tatínkové se nemodlí... Stejně tak bylo pro ně nové pozorovat pana rabína při kiduš. Rabína vždy doprovázela jeho manželka Atara, která svou přítomností a ženskou jemností usnadňovala obzvláště menším dětem přijetí nové a k tomu mužské osoby.

Rádi bychom komunitě Bejt Simcha, jmenovitě panu předsedovi Kalinovi, velmi poděkovali za zprostředkování pravidelných návštěv pana rabína v Bejachadu.

Liat Naviová, o. s. Bejachad

Zničené synagogy a jejich tvůrci

Max Fleischer

1. díl

Nedávno se mi dostala do rukou zajímavá publikace vídeňského vydavatelství Mandelbaum. Kniha *Die zerstörten Synagogen Wiens* autorů Boba Martense a Herberta Petra představuje zničené synagogy Vídně.

Oba autoři knihy jsou architekti a spolu se studenty architektury pracovali několik let virtuálně (s pomocí počítače) na znovuvybudování 21 synagog, které byly zničeny v průběhu tzv. „křišťálové noci“ v listopadu 1938. Jedinou vídeňskou synagogou, která přežila bez úhony druhou světovou válku, byl Stadtempel (městský templ), kde je dnes centrum Izraelitského náboženského společenství.

Max Fleischer (1841–1905)

Mě osobně velmi zaujala pětice architektů, kteří se narodili na území dnešního Slovenska nebo České republiky. Max Fleischer, Jakob Modern, Ignaz Reiser, Wilhelm Stiasny a Andreas Streit se podstatným způsobem zapsali do dějin architektury nejen

v Rakousku, ale i v dalších zemích bývalé rakousko-uherské monarchie. Tyto architektury bych čtenářům ráda přiblížila v malém

na výstavbě Arzenálu (dnešní Muzeum vojenskosti ve Vídni, impozantní komplex budov z červených cihel naproti nádraží Südbahn-

Jediná Fleischerova dochovaná stavba – malá synagoga v dnešní „staré“ Všeobecné nemocnici ve Vídni

seriálu. V prvním díle si představíme Maxe Fleischera.

Max Fleischer (1841–1905) se narodil v Prostějově v židovské rodině. Po ukončení vyšší školy reálné se přestěhoval do Vídně, kde s vyznamenáním absolvoval obor architektura na Technické univerzitě (v letech 1859–1864). Po ukončení studia na Technice studoval ještě na Vysoké škole výtvarných umění u známých profesorů Eduarda van der Nüllu, Karla Roesnera a Friedricha von Schmidta. Zároveň vykonával praxi v týmu architekta Roesnera, který v té době pracoval

hof). Po skončení studií pracoval v ateliéru Friedricha von Schmidta, který byl autorem budovy současného Vídeňského magistrátu (Rathaus) v prvním městském obvodu. Max Fleischer působil na tomto projektu jako stavbyvedoucí. Od roku 1887 pracoval Fleischer samostatně. Zabýval se výstavbou synagog, přičemž využíval prvky gotické architektury. K jeho nejvýznamnějším stavbám patří synagoga Schmalzhofgasse v 6. vídeňském obvodu (1884), v Českých Budějovicích (1888), Müllnergasse v 9. vídeňském obvodu (1889), v Kremsu (Dolní Rakousko – Niederösterreich, 1895), v Hohenau (rovněž v Dolním Rakousku, 1899), Neudegggasse v 8. vídeňském obvodu (1903).

V roce 1903 naplánoval a realizoval i stavbu malé synagogy v dnešní „staré“ Všeobecné nemocnici ve Vídni (AKH, v 9. obvodu), která se jako jediná Fleischerova stavba zachovala dodnes a slouží nejen jako modlitebna, ale i jako památník. Všechny ostatní stavby byly zničeny.

V Polsku postavil Fleischer synagogu a kirkut (pohřební sál) v Gliwicích a nový židovský hřbitov v Szobiszowicích. Na území dnešní České republiky vybudoval, kromě již zmiňované synagogy českobudějovické, rovněž synagogu a kirkut na židovském hřbitově v Brně a synagogu v Břeclavi.

► **Jana Tchabana-Löwbeer, Vídeň**

Foto: repro Die zerstörten Synagogen Wiens

Počítačový model interiéru zničené synagogy Schmalzhofgasse

Prázdniny jsou ideální dobou k návštěvě různých památek. Jen kousek od Prahy najdeme místo, které je ve srovnání s nejznámějšími židovskými památkami naší země možná trochu opomíjeno. A přitom býval Kolín sídlem jedné z nejvýznamnějších židovských obcí. Nyní je navíc další důvod k návštěvě. Přijměte tedy naše pozvání.

Minulost a přítomnost kolínské synagogy

Návštěvníci vernisáže si na galerii prohlížejí nově zřízenou stálou expozici

foto: František Stráňák

Doby dávno minulé a co z nich zbylo...

Židovské osídlení je v Kolíně doloženo od 14. století, nejvíce Židů ve městě žilo v polovině 19. století, kdy jich tu bylo zhruba 1700. Později počet postupně klesal, ve 30. letech 20. století tu zbylo necelých pět set židovských obyvatel. Po druhé světové válce byla židovská obec ještě obnovena, definitivně pak zanikla v roce 1970.

Židovské ghetto se rozkládalo na jihozápad od náměstí, v dnešních ulicích Na Hradbách, Karolíny Světlé a částečně ve Zlaté uličce. Několik desítek historických domů (s renesančními, barokními a klasicistními prvky) je zachováno dodnes.

Synagogu měla zdejší obec nejpozději od roku 1402, původní stavba byla dřevěná. Na jejím místě v ulici Na Hradbách byla v letech 1642–1696 vybudována synagoga současná. Později byla několikrát přestavována a rozšiřována, naposledy v polovině 19. století. Bohoslužby se zde konaly ještě asi deset let po druhé světové válce. Poté sloužila do roku 1979 jako depozitář muzea. Následujících dvacet let byla zcela nevyužita a postupně chátrala. Až v letech 1999–2000

se dočkala generální opravy. V interiéru se dochoval barokní aron ha-košeš – schránka na Tóru a původní výzdoba klenby.

Kolínská židovská obec si postupně vybudovala dva hřbitovy. Starý (v Kmochově ulici) byl založen v 15. století a používal se do roku 1888. Dochovalo je více než 2600 náhrobků, nejstarší datovaný je z roku 1492. Vedle Starého židovského hřbitova v Praze je nejvýznamnější památkou tohoto druhu v Čechách. Nejvyhledávanějším je hrob Becalela Jehudy ben Liva – Löwa, syna slavného Maharala (rabiho Löwa), který zemřel roku 1599.

Nový hřbitov ve Veltrubské ulici (ve čtvrti Zálabí, asi 1,5 km severně od historického centra města) byl založen v roce 1887 a používá se dodnes. Nachází se zde kolem tisícovky náhrobních kamenů. V roce 1950 sem byl umístěn památník kolínským obětem šoa.

Asi nejznámější postavou více než půl tisíciletí trvajících dějin kolínské židovské komunity je rabín Richard Feder (1875–1970), významný učenec, pedagog, autor několika knih, včetně dodnes populárních učebnic hebrejštiny. V Kolíně působil téměř čtyřicet let, až

Praktické informace:

Jak a kdy je možné synagogu navštívit?

v období květen až říjen: úterý – pátek 9–17 h, sobota a neděle 9–15 h

v období listopad až duben:

úterý – pátek 9–17 h

vstupné: 40 Kč (zlevněné 20 Kč)

vstup zprostředkuje informační centrum, sídlící v budově před synagogou (bývalá židovská škola); zde je možné rovněž zařídit návštěvu obou hřbitovů

kontakt:

Městské informační centrum Kolín,
Na Hradbách 157, tel. 321 712 021,
774 138 197, e-mail: mic@mukolin.cz,
www.infocentrum-kolin.cz

Co je zde k vidění:

nová stálá expozice „Žili tu s námi“
od 12. 7. do 24. 10. výstava „Židé v boji a odboji“, doplněná o materiály, týkající se speciálně místních Židů a jejich zapojení do druhého odboje

Průčelí synagogy je skryto za frontou domů, vstup je ze dvora bývalé židovské školy

foto: www.mukolin.cz

do roku 1953, kdy jako nově zvolený moravskoslezský oblastní rabín přesídlil do Brna. Od

roku 1961 byl i vrchním zemským rabínem, v Brně však již zůstal až do své smrti. Na své kolínské souvěrce zavzpomínal v knize *Židovská tragédie: Dějství poslední*, která byla v době svého vydání (1947) jednou z prvních knih, věnujících se šoa.

... a novinky z doby nedávné

Zrekonstruovaná kolínská synagoga již deset let slouží jako dějiště kulturních akcí, navštěvují ji turisté a příležitostně se tu konají i bohoslužby. Pravidelně sem zajišťují členové londýnské kongregace Northwood and Pinner Liberal Synagogue s rabínem Andrewem Goldsteinem. V synagoze proběhla řada příležitostných výstav. Až do nedávna však chyběla stálá expozice, věnovaná těm, jejichž památku by měla synagoga připomínat nejvíce – totiž kolínským Židům.

Dluh se podařilo splatit až letos. V neděli 25. dubna 2010 bylo dlouholeté úsilí několika místních institucí (Městské knihovny Kolín, Regionálního muzea v Kolíně a Státního okresního archivu Kolín) korunováno úspěchem a účastníci slavnostní vernisáže mohli na galerii synagogy jako první zhlédnout novou expozici, nazvanou „Žili tu

s námi“. Jejími autory jsou RSDr. Ladislav Jouza (RMK) a Jaroslav Pejša (SOKA Kolín). Vlastní přípravě expozice předcházelo několikaleté studium v archívech a rozhovory s pamětníky. Dílčí výsledky byly veřejnosti představeny na výstavě „Tragédie kolínských Židů“ v RMK (2002), ve sborníku *Židé v Kolíně a okolí* (2005) a v dalších článcích a studiích.

Na panelech s velkým množstvím fotografií a českým i anglickým textem jsou představeny dějiny židovské komunity v Kolíně od jejích středověkých počátků do zániku ve 20. století. Návštěvník zde také nalezne informace o zdejších významných židovských osobnostech. Historické a současné fotografie dokumentují proměny synagogy, ghetta a židovských hřbitovů. Expozice je do jisté míry i památníkem, neboť její součástí je soupis obětí kolínských židovské náboženské obce v období holocaustu. Do budoucna se chystá obohacení expozice o moderní audiovizuální techniku a publikace o dějinách kolínských židovské obce.

První hosté byli novou expozicí vesměs nadšeni, což je jistě tou nejlepší pozvánkou k návštěvě.

► Připravila Kateřina Weberová

Řeč, kterou přednesl při vernisáži výstavy „Žili tu s námi“ rabín Dr. Andrew Goldstein

Kolín a tuto synagogu jsem za posledních třicet let navštívil snad osmnáctkrát. Jak moc se toto město a tato budova změnily. Kdysi tak zanedbané, sešlé a špinavé, nyní plné barev a života. Tato synagoga byla v roce 1981 plná rudých komunistických vlajek, ale jinak byla zcela nedotčená. Na sedadlech se pomalu rozpadaly modlitební knihy – člověk skoro viděl rabína Federa, jak vstupuje, aby tu vedl někdy začátkem 50. let poslední bohoslužbu. Později byla synagoga znesvěcena zahraničními filmaři a místními vandaly. V nedávné době pak byla synagoga opravena, restaurována a vymalována díky úsilí kolínského městského rady a kolínského muzea, stále však hledá svůj skutečný účel. Ve městě zbyl jen jediný Žid, pan Miloš Kodíček.

Někdy jsem tu byl spolu se členy mé britské kongregace Northwood and Pinner Liberal Synagogue a přijížděly i další kongregace, které s tímto místem, stejně jako tu naši, spojuje fakt, že mají svitky Tóry, které kdysi stávaly v této schráně. Vždy jsme tu udělali bohoslužbu, zazpívali si, pomodlili se a zase odjeli domů. Ale pořád v této historické budově něco chybělo: samozřejmě samotná kolínská obec, ale také její historie, připomínka její existence.

A nyní, díky iniciativě mnoha lidí – Ladislava a Mirky Jouzových, Pavla Kárníka, starosty Jiřího Buřče a bývalého starosty Čábely, Kláry Zubíkové, pražské židovské

obce (zejména pana Bányaie), paní Novotné a paní Ishky Lichter a mnoha dalších, jejichž jména jsem pravděpodobně zapomněl zmínit... nyní je tady nádherná výstava, která vypráví dlouhou a poučnou historii kolín-

Rabín Andrew Goldstein při vernisáži v kolínské synagoze, před schránou na Tóru, v níž býval kdysi uložen i svitek, který nyní používá jeho londýnská kongregace.

Foto: František Stránský

ských Židů. A já vám všem při této příležitosti gratuluji k práci, kterou jste vykonali.

Ale zastavme se na okamžik. Výstava nám řekne fakta, ale poví nám i o lidech? Pokusme se představit si je dnes zde, s námi. Jména na výstavě, ale kdysi to byli členové této obce. Co například polyhistor Otokar Fischer, žijící na přelomu 19. a 20. století – měl tady bar micva? A co Bernard Illowy, významný americký ortodoxní rabín 19. století – přicházel se sem modlit před tím, než odjel do Spojených států? Nebo třeba Bed-

řiška Reichnerová, operní pěvkyně, dcera kantora – bylo jí někdy dovoleno zpívat na tomto posvátném místě? A chodil tu někdy na bohoslužby Josef Popper-Lynkeus, spisovatel, sociální reformátor a matematik? Na zdi tu visí mramorová deska se jmény židovských vojáků, kteří zahynuli v první světové válce; představme si jejich rodiny, jak sem za ně přicházely truchlit. Vzpomeňme na Julii Roudnický, rozenou Políček, babičku Ishky Lichter nebo Olgu Kodíčkovou, můj první živý kontakt ve městě. Bylo jich tolik. Těch 480, kteří zemřeli v období nacismu, a rabín dr. Richard Feder, poslední kolínský rabín, a všechny ty tisíce a tisíce Židů, kteří na tomto místě uctívali Boha téměř tři sta let.

Doufám, že tato výstava udrží vzpomínku na ně živou. Doufám, že inspiruje místní k tomu, aby se zajímali o jejich dějiny. Doufám, že poví návštěvníkům tohoto města, že tu kdysi byla druhá nejvýznamnější židovská komunita v Čechách a že pořád existují místa, která stojí za to navštívit a která vyprávějí o zašlé slávě.

My, Židé, máme požehnání, které říkáme vždy, když se dožijeme něčeho nového a dobrého. Zde je přesně ten správný okamžik a to správné místo a já tedy říkám z hloubi duše: „Požehnán jsi, Bože náš, králi světa, jenž jsi nám dal dožít se a udržoval nás a nechal nás dojít do tohoto inspirujícího a radostného okamžiku.“

► Překlad: Kateřina Weberová

Stromy, nebo náhrobky?

Zpráva o stavu brněnského židovského hřbitova

Prudký déšť s bouří, který se snesl na Brno v noci z 12. na 13. června, se nevyhnul ani židovskému hřbitovu v Brně. Napáchal škodu především na vzrostlých stromech, které vyvrátil z kořenů. Poškozeny byly i některé náhrobky, ale naštěstí ne zásadně. Kvůli odstraňování škod byl hřbitov uzavřen.

Jak ten čas letí. Už je tomu osm let, co na brněnském hřbitově byla provedena jedna z nejrozsáhlejších investic současnosti, přibližně ve výši 1,4 milionu korun. Projekt, financovaný ministerstvem život-

Brněnský hřbitov je typický monumentálními náhrobky a rodinnými hrobkami. Těžké náhrobky mají hluboké základy, zděná tělesa hrobek sahají i tři metry pod zem. Tyto stavby nedovolí kořenovému

Udržovat staré náhrobky je samo o sobě složité a náročné. Nemají totiž pozůstalé, kteří by investovali do jejich technického stavu. Příčinám eroze a větru chýtrají, rozpadají se, naklání se a sesouvají. Často jim pomohou i kořeny, které je přizvednou a vykloní.

Když se někdy před sto lety majestátní nadzemní náhrobkové díly usazovaly na sebe, v tu dobu kolem nich neexistovala žádná zástavba hrobů. Ke stavebnímu místu byl volný přístup, a tak mohli mistři kameníci využít jednoduché a důmyslné stavební techniky a poskládat na sebe jednotlivé části, některé o váze přesahující i tři tuny. Jak vztyčit tyto kolosy, k nimž už nemůže technika, je pořádný oříšek.

Přesto poškození novodobých a drahých náhrobků není tím nejhorším, co nás může potkat. Tím nejhorším jsou nemocné stromy nad prastarými, jedinečnými a nenahraditelnými stélami nevyčíslitelné materiální, ale především historické a duchovní hodnoty. Se zničeným vzácným náhrobkem jako by zanikla část historie židovské obce.

Rozdrcené staré náhrobky nedorostou, stromy ano. Zejména teď, po deštivých přívalech a ničivých vichrech, se vkrádá myšlenka, jak dalece jsou stromy v takovém rozsahu a hustotě na židovských hřbitovech přínosné.

► pš

Padlé tūje jsou poměrně subtilní, a tak žádné náhrobky naštěstí nepoškodily

ního prostředí, realizovala renomovaná zahradnická firma Eden. Při akci byl proveden zdravotní a výchovný řez veškeré vegetace, přestárlé a nemocné stromy byly vykáceny. Několik mimořádných havárií, které se odehrály od konce uplynulého roku, však volá po dalším razantnějším a důraznějším ozdravném zásahu. Ten nebude jednoduchý ani levný, proto byl přizván odborný konzultant Ing. Miloš Netolický, který přednáší arboristiku na lesnické fakultě v Brně.

Brněnský hřbitov tvoří nejrozsáhlejší plochu zeleně v městské části Židenice. Přibližně 800 vzrostlých stromů a keřů je svým způsobem lesem, tyčícím se nad náhrobky. Sem tam některý strom odumře věkem nebo následkem choroby a je vykácen, jiný neodolá náporu větru a padne. Nově vysazené stromy svým nedostatečným objemem nejsou schopny poskytnout ochranu dalším stromům, které byly za těmi odstraněnými ukryty.

Stromy po obvodu hřbitova mají dostatek světla a mohutně se rozvíjejí. Za nimi se tísní jiné stromy. Protože nemají dostatek místa ani světla, jsou oslabené, vyčáhlé, křiví a naklání se snahou vystrčit korunu do každé volné mezery, v níž je vidět obloha.

systému stromů rozvinout se do šíře, aby je bezpečně ukotvily. Kořeny proto rostou kolmo dolů a neposkytují stromům nutnou oporu proti porывům větru. Hustá výsadba stromů a hluboké základy hrobů spolu se stáráním vegetace jsou příčinou řady škod.

Vít Pláteník citlivě odstraňuje škody

Klub zdraví (výlety od 3 do 99 let)

Turistické výlety v červenci a srpnu

ODJEZD z Hagiboru v 8.30 h, NÁVRAT v 16 h

Program: poznávání pamětihodností a vycházky v přírodě podle individuálních fyzických možností, koupání a slunění

8. července – Kamencové jezero

22. července – Lhota

5. srpna – Rabyně Slapy

19. srpna – Sázava Žampach

Je nutné se předem přihlásit ve Středisku sociálních služeb ŽO v Praze (v případě vážných důvodů i odhlásit) u Mgr. Růt Sidonové na tel. 224 800 828, 602 373 597

Dopravu zajišťuje Středisko sociálních služeb za 120 Kč. Stravu a vstupné si hradí každý účastník sám.

**Středisko sociálních služeb ŽOP
a Česko-německý fond budoucnosti**

pořádá výlet k Vyšehradu

**Parník Moravia v neděli 19. září 2010 v 10 h
(návrat ve 12 h)**

**Nástup na nábreží mezi Štefánikovým mostem
a Nemocnicí Na Františku**

Program

- prezentace dobrovolnických aktivit ASF Berlin
 - židovské písně – klezmer
- host – rabi Sidon – židovské svátky
 - stolní hry pro děti

**Účast hlase Růt Sidonové, tel.: 602 373 597
Cena: 50 Kč za osobu, děti zdarma**

**NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU**

**vyhlašuje výběrové řízení
na podporu projektů
v programech:**

PÉČE

program podpory projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust

PŘIPOMÍNKA

program podpory projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu

OBNOVA

program podpory projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek

BUDOUCNOST

program podpory projektů vzdělávacích aktivit v judaismu a rozvoj židovských komunit

**Uzávěrka pro příjem žádostí
je 17. září 2010.**

Seminář pro žadatele se uskuteční 1. září 2010 od 10 hodin ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze (Maiselova 15, Praha 1). Grantová pravidla a formuláře naleznete na našich internetových stránkách www.fondholocaust.cz.

**Další informace získáte
u koordinátorek programů:
PÉČE, PŘIPOMÍNKA A BUDOUCNOST**

Bc. Andrea Fictumová
koordinátorka programů

fictumova@fondholocaust.cz
tel.: 224 261 573, 737 905 629

OBNOVA:

Mgr. Marta Malá, ředitelka,
mala@fondholocaust.cz

tel.: 224 261 615, 777 331 937
www.fondholocaust.cz

Týden židovské kultury (X. ročník)

25. – 31. 7. 2010, Holešov

Nevybíráme vstupné – všechny akce festivalu včetně filmové projekce v kině Svět jsou zdarma!

Neděle 25. 7.

- 9.00 Rut** – vystoupení taneční skupiny (nám. Dr. Edvarda Beneše)
15.00 Slavnostní zahájení Týdne židovské kultury: taneční skupina Rut a hudební skupina Ester (sál zámku)
16.30 Vernisáž výstavy Romana Šafránka „Moravské synagogy“, hudební doprovod – dechové kvarteto „Příběhy židovských písní“ (Sál zámku)
18.00 Mišpacha – koncert (Zámecká zahrada)
19.30 Jiří a Dominika Hoškovi – koncert (sál zámku)

Pondělí 26. 7.

- 17.00 Jindřich Buxbaum: „Šalom Izrael“** – vernisáž fotografií, za účasti Jindřicha Štreita (Šachova synagoga)
18.00 Ex-Steinovka Karolína Kamberská – koncert (Šachova synagoga)
19.00 Arnošt Lustig – beseda se spisovatelem (Šachova synagoga)
21.00 Dobrodružství rabína Jákoba – film (kino Svět)

Úterý 27. 7.

- 17.00 Erik Gilk: Karel Poláček** – komponovaný pořad (Šachova synagoga)
19.30 K. Poláček, divadlo Hvízd: PÁSKY NA VOUSY aneb stoprocentní pól – scénické provedení (Šachova synagoga)
21.00 Muži v offsidu – film (kino Svět)

Středa 28. 7.

- 17.00 Beseda s Leonem Cháme** – divadelní beseda (kino Svět – komorní scéna)
19.00 Trombenik – koncert (Šachova synagoga)
21.00 Smrt krásných srnců – film (kino Svět)

Čtvrtek 29. 7.

- 17.30 Příběhy židovských domů – beseda** (Šachova synagoga)

- 18.30 Humor a satira v židovství** – beseda (Šachova synagoga)
19.30 Skupina Jiřího Neufelda – koncert (Šachova synagoga)
21.00 Koncert/film (kino Svět)

Pátek 30. 7.

- 16.00 Yocheved** – výuka židovských tanců (nám. Dr. Edvarda Beneše)
18.00 Židovská svatba – Rut + Létařící rabín (Šachova synagoga)
20.00 Létařící rabín – koncert (Šachova synagoga)

Sobota 31. 7.

- 17.30 Závěrečný podvečer: divadlo pro děti a přehlídka klezmerových kapel** Simcha, Pressburger Klezmer Band a Mamalor (Zámecká zahrada)

Ve dnech 27. – 29. 7. od 16 hodin budou probíhat **prohlídky židovského města**.
 Ve dnech 26. – 28. 7. od 15 hodin bude promítán seriál pro pamětníky **MUŽ, KTERÝ NESMÍ ZEMŘÍT** (v kině Svět).
 Před celovečerním filmem bude vždy promítnuta část televizního seriálu **UCTIVÁ POKLONA, PANE KOHN!**

KONTAKTY:

Městské informační centrum Holešov
 tel.: 573 395 344, mic@mks.holesov.cz,
 www.holesov.info
Olam Holešov
 e-mail: olam@olam.cz, www.olam.cz

SYNAGOGA TURNOV

Otevřeno je denně kromě pondělí od 9 do 17 hodin.

Vstupné: dospělí 40 Kč, děti od 6 do 15 let a důchodci 20 Kč, děti do 6 let zdarma

KULTURNÍ AKCE V SYNAGOZE:

Sobota 3. července v 19 hodin

„Večer s jidiš příběhy: moudrost a humor Židů“ – herec a režisér Činoherního klubu
 Ústí nad Labem Jaroslav Achab Haidler. Vstupné 50 Kč

Sobota 17. července v 18 hodin

přednáška: „Ježíš byl Žid: Židovský pohled na Ježíše“ (T. Dubinová)

V měsíci červenci bude na ženské galerii přístupná výstava **„Společná paměť, společná budoucnost – židovské památky česko-polského příhraničí“**

Výtvarné práce dětí z česko-polského projektu.

Kontakt: t.dubinova@info.turnov.cz, tel. 733 691 479, www.synagoga-turnov.cz

Třebíčský židovský festival

Zadní synagoga, 29. – 31. 7. 2010

Předběžný program:

Čtvrtek 29. 7. 2010

- 16.00 h** – Slavnostní zahájení festivalu spojené s vernisáží a koncertem v podání kytaristy **VLADISLAVA BLAHY** a klarinetisty **VÍTA SPILKY** – židovské klezmy
17.00 h – **Iva Steinová** – přednáška „Symbolika židovských náhrobků“
18.00 h – Vystoupení taneční skupiny **YOCHAVED**
18.30 h – Publicista a novinář **Stanislav Motl** představí autorský filmový dokument *Živý mrtvý*
19.30 h – **ALEXANDER a NATALIE SHONERT** – *Židovské housle* – program židovské hudby pro housle a klavír
20.30 h – **ARNOŠT LUSTIG** – „Život a literatura“ – přednáška spojená s besedou
21.30 h – Koprodukční film *Všichni moji blízcí*

Pátek 30. 7. 2010

- 16.00 h** – Divadelní představení *O královně Ester* v podání dětského divadelního souboru **FEIGELE** při Židovské obci v Praze
17.00 h – **RENATA DRÖSSLER** s hudebním doprovodem – recitál židovských písní v jidiš, polštině a ruštině
18.00 h – **Stanislav Motl** – dokument *Sám mezi vrahy*
19.00 h – Koncert „ENSEMBLE DEREH“ ve složení **PETR NOUZOVSKÝ** – violoncello, **BRONISLAVA TOMANOVÁ** – zpěv, **ANETA MAJEROVÁ** – klavír

- 20.15 h** – Čtyřlenná dívčí skupina **BRaAGAS** – staré lidové písně ze Španělska, Katalánska a Balkánu
21.15 h – Dokument Martina Mináče *Síla lid-skosti* – **Nicholas Winton** – uvede dramaturg a moderátor **Zdeněk Tulis** společně s Asafem **Auerbachem** – jedním ze zachráněných dětí

Sobota 31. 7. 2010

- 16.00 h** – Skupina **LÉTAJÍCÍ RABÍN** – street performance v uličkách židovského města
16.30 h – Koncert skupiny **LÉTAJÍCÍ RABÍN**
17.30 h – Výuka židovských tanců – taneční soubor **YOCHAVED**

- 18.30 h** – **DOMINIKA HOŠKOVÁ a JIŘÍ HOŠEK** – skladby židovských autorů pro dvě violoncella
19.30 h – „Synagogy České republiky“ – přednáška **JAROSLAVA KLENOVSKÉHO** spojená s projekcí
20.30 h – **PŘEMYSL VACEK** – loutna, arabský saz, **HANA BLOCHOVÁ** – zpěv, gotická harfa – Sefardské balady
21.15 h – přestávka
21.45 h – **MARTIN BIES & Flamenco Clan** – sedmičlenná skupina s programem *Reina de Saba*
23.00 h – ukončení festivalu

V rámci festivalu se uskuteční výstava obrazů **Sylvy Chludilové**.

Moderátor – **Michal Malý**, redaktor Rádia Český rozhlas Region

Změna programu vyhrazena!

Vstupné: Permanentka 490 Kč/tři dny, vstupné 230 Kč/den, večerní koncerty 160 Kč, Děti, studenti, senioři: sleva 50 Kč

Pořádá Městské kulturní středisko Třebíč, www.mkstrebic.cz

Jak se vám líbí Židovské muzeum?

Židovské muzeum v Praze připravuje postupnou proměnu stálých expozic i celkové podoby tak, aby svým pojetím ve všech oblastech činnosti odpovídalo soudobým trendům. Cílem je dále rozvinout dosavadní aktivity tak, aby Židovské muzeum v Praze bylo moderní paměťovou institucí, schopnou nabídnout nejen poučení, ale také kvalitní zážitky a prostor k interakci, to vše s využitím soudobých technologií a znalostí proměn instituce muzea v posledních desetiletích.

Zvlášť nás zajímá, jaký názor na aktivity Židovského muzea v Praze (a specificky jeho webové stránky) mají členové židovských obcí a organizací. Na webových stránkách muzea je nyní umístěn dotazník s devíti otázkami, jehož vyplněním můžete i vy přispět k nové tváři muzea. Věnujte nám, prosím, pět minut svého času. Za spolupráci předem děkují. Vyplňovat lze do 7. července 2010 do 16 h na: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/zhidovske-muzeum-v-praze-ptame-se/> Leo Pavlát

Dvě pozvánky do Vídně

Výstava o Gustavu Mahlerovi (1860–1911) – Mahler a Vídeň
Divadelní muzeum (Theatermuseum),
Lobkowitzplatz 2, Vídeň
(1. obvod, za Vídeňskou státní operou)
Výstava potrvá do 3. října 2010 (otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin)

Gustav Mahler, od jehož narození uplyne 7. července 150 let, se narodil v českém Kališti. Celosvětově se proslavil nejenom jako vynikající skladatel, ale i dirigent a ředitel Metropolitní opery v New Yorku.

Pocházel z rodiny židovského obchodníka Simona Mahlera a mládí prožil v Jihlavě, kde

rovněž maturoval na gymnáziu. Na vídeňské konzervatoři vystudoval hru na klavír a kompozici. Jako dirigent působil v Halle, Lublani, Olomouci, Lipsku a Hamburku. Byl

ženatý s Almou Schindler, která pocházela z umělecké rodiny, a měli spolu dvě dcery. Zemřel ve Vídni a je pochován na hřbitově v Grinzigu (19. vídeňský obvod).

Výstava představuje nejen Mahlerův život, ale i jeho tvorbu. Kurátorsky ji připravili Reinhard Kubik a Thomas Trabitsch. Na její realizaci se podílely i Mezinárodní společnost Gustava Mahlera, Centrum Arnolda Schönberga a Společnost milovníků hudby. Exponáty zapůjčili třeba Vídeňští filharmonici, Rakouská národní knihovna či muzea z New Yorku, Budapešti, Paříže a Německa.

Výstava Židé, křesťané a muslimové: Interkulturní dialog ve starých písemnostech
Prunksaal (Nádherný sál)
Rakouské národní knihovny,
Josefsplatz 1, 1. obvod
(v prostorách Hofburgu, v sousedství Spanische Hofreitschule – Španělské dvorní školy)
Výstava potrvá do 7. listopadu (otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin, ve čtvrtek až do 21 h)

Ústředním motivem výstavy je střetávání kultur, konflikty mezi různými etnickými skupinami, náboženstvími a světonázory a zároveň potřeba mezikulturního a náboženského dialogu pro další rozvoj civilizace.

Výstava představuje obory, které z dialogu již od antiky profitují. Dochované středověké listiny a písemnosti nás uvádí do fascinujících vědeckých oborů jako medicína, astronomie či astrologie. Písemné památky dokládají vysokou kulturní úroveň. Jsou psány řecky, arabsky, hebrejsky a latinsky.

Centra tohoto kulturního dialogu se nacházela na území dnešního Španělska a jižní Itálie. Důležitou úlohu sehrály tzv. kalifáty či knížectví, školy, univerzity a rovněž různé církevní instituce.

Na výstavě je možné zhlédnout jedinečné historické perly, písemnosti, ale i třeba svítidla z knihovny Matyáše Korvína (vládl v letech 1458–1490) či slavný manuskript Vídeňský Dioskurides ze sbírek Rakouské národní knihovny.

► **Jana Tchabana-Löwbeer, Vídeň**
 Foto: Moritz Nähr, Österreichisches Theatermuseum, www.khm.at

DSP HAGIBOR Kulturní program červenec 2010

Kulturní činnost
je podporována
grantem
MK ČR

úterý 13. 7. 10.15 h	Koncertní sál: Koncert – Utah Valley University Trio (klavír – Hilary Demske, klarinet – Mattheu Nelson, housle – Donna Fairbanks)
středa 21. 7. 14.00 h	Koncertní sál: Klavírní odpoledne s Boženou Steinerovou

Výstavy: Židovské Město pražské 1870–1914, Artprotisy Olgy Siladijové (do 23. srpna), výstava fotografií Dominika Fróna – Izrael

Starý židovský hřbitov na Olšanech

Club gentlemanů Žižkov a Česká pošta Praha 33 Vás srdečně zvou **na výstavu fotografií z historie Židovského hřbitova v Mahlerových sadech.**

Výstavu připravil dr. Arno Pařík z materiálů Židovského muzea v Praze.

Poštovní minigalerie, Přemyslovská 2,
 vchod z nám. Jiřího z Poděbrad

Otevřeno ve všední dny od 8 do 18 hodin.

Výstava potrvá do 7. července 2010.

Mladí hudebníci z Izraele zahrají v centru Prahy

Ve dnech 28. července – 1. srpna se bude konat festival Pražské folklórní dny 2010.

Jedním z účastníků je i soubor „THE SCOOP BAND“,

složený z mladých izraelských hudebníků ve věku od 16 do 18 let.

Vystoupí celkem třikrát v samém centru Prahy:

pátek 30. 7. od 18.30 h – nám. Republiky (ulice V Celnici) • **sobota 31. 7. od 18.30 h** –

Václavské náměstí • **neděle 1. 8. od 12.30 do 13.30 h** – Staroměstské náměstí

V repertoáru souboru zazní mimo jiné izraelské vojenské písně, středomořský folklor a další známé i méně známé melodie.

UNITED ISLANDS
RELOADED *uvádí*

ABRAHAM INC.

featuring DAVID KRAKAUER
FRED WESLEY
SOCALLED
(OBJEV UNITED ISLANDS Z ROKU 2008)

AN all-out
KLEZMER-
FUNKY-DANCE
party

12.7.2010 21h
LUCERNA
MUSIC BAR

eventim

UNITED ISLANDS
RELOADED

Do Prahy míří exkluzivní
hudební projekt

ABRAHAM INC.

Experimentátor **SOCALLED**, klezmerový klarinetista **DAVID KRAKAUER** a legendární trombonista, člen dechové sekce skupiny **Jamese Browna FRED WESLEY** spojili síly i hudební žánry pod hlavičkou **ABRAHAM INC.** Tato experimentální skupina vystoupí 12. července v 21 hodin v pražském **Lucerna Music Baru**.

„Představte si elektronický loop, který se překvapivě skvěle hodí do klezmeru, řídí ho Socalled, který přeskakuje na pódiu mezi elektronickými a živými nástroji. Do toho se přidá jeden z nejlepších klarinetistů současnosti David Krakauer. To už by stačilo na pořádný nářez, jenže pak přijde na pódium dechová sekce pod taktovkou Freda Wesleyho a v ten moment zjistíte, že klezmer je docela dost funky. Viděli jsme je hrát na Transmusicales ve Francii, kde měli premiéru, a dva roky jsme pak čekali, než bylo možné tyto tři muzikanty s kapelou pozvat do Prahy,“ říká David Gaydečka, jeden z organizátorů festivalu United Islands.

Socalled, vlastním jménem Josh Dolgin, je Kanadan, míchá tradiční židovskou hudbu, tzv. klezmer, rap, jazz, elektro, orientální hudbu a rock. Josh žije v Montrealu. Je nejen muzikantem, ale i spisovatelem a fotografem. Jeho třetí řadová deska se jmenuje **Ghetto Blaster**. Josh Socalled vystoupil v Čechách již několikrát a pokaždé to byla velká hudební událost.

David Krakauer, bývalý člen skupiny Klezmatiks, patří k nejvyhledávanějším instrumentalistům a rád ukazuje, že klezmer není hudba minulosti. V Praze vystupoval již několikrát a vždy to byla hudební událost.

Fred Wesley, dlouholetý hudební šéf skupiny soulové legendy Jamese Browna, je znám jako trombonista její dechové sekce tzv. JBes a patří k nejznámějším doprovodným hudebníkům na světě.

Vstupenky k dostání v běžných předprodejích. V pokladně Lucerna music baru bez poplatků.

Více na www.unitedislands.cz

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Miklós Nyiszli, BYL JSEM MENGELEHO ASISTENTEM, 192 str., Academia Praha 2010

Autor, maďarský židovský lékař, měl svým způsobem štěstí. Medicínu vystudoval na německé univerzitě, byl odborníkem na patologickou anatomii s praxí v soudním lékařství.

Po jeho příjezdu do Osvětimi jej oddělili od manželky a dcerky a z transportu si ho vybral dr. Mengele. Ze židovského lékaře, který měl být podroben strašnému osudu statisíců jeho soukmenovců, se během okamžiku stává táborový prominent, podléhající pouze hlavnímu

lékaři koncentračního tábora Hauptsturmführerovi SS dr. Mengelemu.

Laboratoř patologické anatomie v Osvětimi vznikla na popud dr. Mengeleho a měla uspokojovat jeho zvrácené ambice na poli lékařského výzkumu. K tomu byly v lágru ty nejlepší podmínky, protože poskytoval nekonečnou zásobu lidského materiálu. Známé jsou jeho výzkumy dvojčat a trpaslíků, výzkumy se prováděly i na lidech, u nichž jsou zaznamenány určité choroby a vrozené malformace. K čemu ty pokusy sloužily? Jsou součástí šíleného plánu, který se zrodil v hlavách rasových teoretiků Třetí říše a který měl pomoci rychlejšímu rozmnožování německé vyšší rasy. Germánská rasa musí nahradit vyvražděné obyvatele porobených zemí určených k poněmčení.

Asistent hlavního lékaře postupně poznává celou skvěle funkční technologii zabíjení. Protože je také jmenován hlavním lékařem sonderkomanda, obsluhujícího osvětimská krematoria, má ty nejlepší informace a také veškerou hrůzu mohl na vlastní oči vidět. V Osvětimi vládl zvyk, že členové tohoto sonderkomanda byli vždy po čtyřech měsících zavražděni a na jejich místa nastoupili noví vězni. Kdo znal tajemství hromadného vyhlazování, nesměl přežít! To samozřejmě hrozilo i dr. Nyiszli a bylo velké štěstí, že se tomuto osudu vyhnul.

V Osvětimském táboře je už slyšet blížící se fronta. Nastává přesun. Nejprve pochodem, který je rozsudkem smrti nad stovkami slabších vězňů, pak další cesta dobytčími vagony. Cílem je Mauthausen. Ale ani to není konec. Po několika dnech opouští sedm tisíc vězňů Mauthausen a opět v dobytčích vagónech odjíždí směrem do lágru v Melku. Po osmi týdnech se i tento tábor likviduje a vězni sedm dní pochodují zasněženými horami a silnicemi do koncentračního tábora v Ebensee. Přežijí? Pátého května se na věži lágru objevuje bílá vlajka kapitulace a do

lágrové brány přijíždí první americký tank. Spojenečtí vojáci přebírají lágr.

Autor se postupně dostane až domů, ale vše, co prožil, na něm zanechává svou nesmazatelnou stopu. Je nemocný a v prázdném bytě podléhá depresi, život už nemá cenu. A tu pojednou, šest měsíců po konci války, někdo zazvoní a ve dveřích bytu stojí jeho žena s dcerou. Přežily Bergen Belsen a vrací se domů. A opět má smysl žít.

Táborové číslo A-8450 je minulostí, asistentu šíleného lékaře se vrátilo jeho lidské jméno. V březnu 1946 vydává dr. Miklós Nyiszli toto hrůzné svědectví knižně.

(Kniha vyšla v edici PAMĚŤ a její odbornou revizi provedla členka pražské židovské obce paní Michaela Vidláková.)

Mária Mičaninová, KORUNA KRÁLOVSTVA RABÍNA ŠLOMO BEN GABIROLA, 334 Str., Nakladatelství BERGMAN, Praha 2010

Druhé vydání slovenského překladu jedné z nejpůsobivějších mystických básní židovské náboženské poezie není překvapením. Dosud se nikdo výrazně nezabýval zpracováním tohoto literárního žánru, tolik oblíbeného především židovskými náboženskými filozofy.

Šlomo Ibn Gabirol (1022–1057) patří k předním autorům *pijutim* a řadí se mezi velikány usilující o smíření filozofie a teologie.

Jeho báseň *Keter Malchut*, kterou do slovenštiny přeložila Mária Mičaninová, představuje jeho vrcholné dílo. Jazyk básně je velmi stručný, přitom popisný a mířící k podstatě věci. Substance zůstává nevyslovena, ale v mýtických, metaforických, až hádankovitých strofách básně ji lze tušit. Duše čtenáře jakoby stoupala po žebříku, který svými narážkami na *Tanach* staví rabín Ibn Gabirol. Mýtické pohroužení se během četby stává nutnou výbavou, bez které není možné dostatečně pochopit vyřčené.

Toto kouzlo hebrejského textu se ovšem nutně ztrácí při každém překladu. Mária Mičaninová ve spolupráci jak s bývalým košickým rabínem Dovem Goldsteinem, tak se současným rabínem košické obce Jossi Steinerem sice dokázala Ibn Gabirolovu báseň trefně a věcně přeložit, nicméně jako každému překladu takto náročné básně jí chybí Gabirolův záběr. Zkrátka ztrácí mystickou sílu tím, jak je báseň interpretována překladatelem. Krásu originálu ale překladatelka zachovala výtečně.

Mária Mičaninová si ale uvědomuje, že Gabirolova báseň obsahuje rovinu nejen náboženskou, ale i filozofickou a mystickou. Svým překladatelským přístupem se snaží uchopit všechny najednou, což pochopitelně vede právě k onomu změkčení původní údernosti Gabirolova díla. Nelze to ale nikomu vyčítat. Metrika hebrejské básně se odlišuje naprosto zásadním způsobem od veršování, které zná moderní Evropa.

Překladatelka evidentně nestála o vydání esteticky přepracované básně, ale o přesné zpracování obsahu a vyznění předlohy. Díky tomu fixuje významy filozofického odkazu Ibn Gabirolova, což se dosud nikomu ve slovenském jazyce nepodařilo.

Nutné je pochválit rozhodnutí překladatelky používat při přepisu hebrejských slov do slovenštiny fonetického systému. Čtenář se tak nemusí ztrácet ve světě používaném anglickém systému. To je inspirací i pro případného českého překladatele. Ani v jedné zemi totiž neexistuje jednotný usus přepisování hebrejštiny. Česko má nicméně drobnou výhodu v návrhu, jak přepisovat hebrejštinu do češtiny, od docenta Bedřicha Noska, uveřejněném v jeho překladu talmudického traktátu *Pirkej Avot – Výroky otců* (Sefer, Praha 1994) a v návrhu Martina Prudkého v článku *K transkripci hebrejštiny* v časopise *Teologická reflexe* z roku 1995. Někteří badatelé dávají přednost transkripci výrazů podle knihy *Judaismus od A do Z* z roku 2004. Pro Slovensko se tak překlad Márie Mičaninové může stát novým milníkem v přístupu k přepisu hebrejských výrazů.

Překlad, který pro český knižní trh připravilo nakladatelství Bergman, je druhým přepracovaným vydáním práce, která vyšla v roce 2003, a prvním kritickým vydáním *Keter Malchut*, dostupným ve slovenském jazyce. Recenzi knihy provedli doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc., doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc., a doc. PhDr. Pavol Tholz, Ph.D.

(K. Goldmann)

Luba Skořepová, TAJNOSTI HERECKÉ A HISTORKY ROZVERNÉ, 137 str., Smart Press, Praha 2010

Paměti populárních herců se vždy těšily zájmu široké čtenářské obce. Kdo by nechtěl znát více ze života svých oblíbených hrdinů, které takřka denně vidí v biografu, televizi nebo slyší v rozhlasu? Ale přestože do hereckého soukromí vtrhly bezohledné bulvární časopisy a „zákulisní“ informace už nejsou tak vzácné, tak navzdory tomu čtenáři dávají přednost originálním pamětím, které nejsou psány jen pro ukojení nejspodnější etáže lidské senzacechtivosti.

Luba Skořepová (1923) je dlouholetou členkou činohry Národního divadla v Praze (od roku 1948) a je tak společně s Milošem Ne-

svadbou „služebně nejstarší“ členkou naší první scény. Patří bezesporu mezi hereckou extraligu, během své divadelní kariéry se představila ve více než šedesáti velkých rolích a za svou všestrannost a výjimečně bohatou uměleckou kariéru získala cenu Forever Young. Mimo ND však hostovala a stále hostuje na mnoha dalších scénách – v Divadle ABC, Metro, v Řeznické a Divadelku U Valšů, jezdí po celé republice, vystupuje v televizi a hraje ve filmu. Vedle herecké práce napsala několik knížek, hrála loutkové divadlo, recitovala, ale její zájmy ji přivedly i k odhalování tajů přírody – astrologii, numerologii, sběru léčivých bylin a polodrahokamů.

Její herecká zpodobnění byla zachycena fotografickým aparátem Aleny Hrbkové, které se podařilo zaznamenat i jemné záchvěvy jejího hereckého nitra. Chcete se dozvědět, co se děje v herci den, hodinu či minutu před představením a pak i během jeho uměleckého výkonu, jak je mu po představení, při cestě domů a konečně doma? To vše se dozvíte nejen ze skvělých snímků, ale i z kultivovaného a humorného textu, který autorka zásadně rozdělila na *Příběhy dávne* a *Historie pravdivé* a přidala i mnoho dalších kapitol. Její vyprávění *Jak mohla přijít za Hitlera o hlavu*, o *Klubu dobráků aneb o nuceném striptýzu* nebo o *Zavražděném trabantu* jsou plné laskavého humoru a lásky k lidem i k prkům, která znamenají svět.

Je to hezká, graficky moc pěkně udělaná knížka a určitě se vám vejde na dno prázdninového kufru. Je to krásná kniha, kterou si můžete prohlédnout v klidném zimním večeru u plápolajícího krbu, ale může sloužit i jako průvodce po „rybníkářské“ dovolené. Pokuste se jednou vynechat prohlídky hradů a zámků a zkuste si ráno, večer nebo v noci prohlédnout vybraný rybník. Sedněte si na jeho hráz, dívejte se a poslouchajte. Je to ta nejlepší terapie po měsících pracovního vypětí, stresech a námaze. Začínají dovolené, zkuste to!

Milan Palička, SLADKOVODNÍ KUCHAŘKA, 215 str., Smart Press, Praha 2009

Nechali jste se nalákat na dovolenkové turné po rybnících? Jestli ano, pak vás musím ujistit, že vedle klidu, estetického uspokojení z krásné přírody a žabích koncertů je zapotřebí prožitky duchovní doplnit i pořádnou baštou. Jsme u vody a tak je jasné, že si tu baštu vlastnoručně vylovíte a upravíte. Že jste to nikdy nedělali, že to neumíte, že se bojíte tu rybku klepnout? Konec vytáčkám! Ke shora doporučenému průvodci si ještě přibalte skvělou (tedy praktickou) sladkovodní kuchařku s 254 rybářskými recepty. A jaké jsou? Naučí nás upravit amura, bole-
na, candáta, cejna, kapra, karase, lína, lipana, okouna, pangasia, parmu, pstruha, sive-
na, sumce, štika, tolstolobika i úhoře. V úvodní části najdete všechny potřebné informace – rady pro výběr ryb, pro jejich přípravu před i po vaření, dozvíte se, jak rybu šetrně usmrtit, vykuchat a zbavit šupin, jak ji naporcovat, jaká příprava té které rybě nejvíce svědčí a které koření nejlépe vyhovuje. A naprostou většinu receptů zvládnete i s jednoduchou prázdninovou kuchyňskou výbavou. Samozřejmostí je i to, že zde naleznete i recepty na spousty skvělých polévek, pomazánek, salátů a dalších rybích specialit včetně návodů na marinování, nakládání a uzení. To už snad stačí. Tak tedy nashledanou u rybníka a dobrou chuť!

Poznámka: V případě, že naše doporučení využijete bez platného rybářského lístku, neneseme na uložených pokutách odpovědnost a nebudeme je v žádném případě proplácet. (redakce)

William Brodrick, JEREMIÁŠŮV PLÁČ. PŘÍPADY OTCE ANSELMA, 287 str., Nakladatelství Brána, Praha 2009

Co byste dělali, kdybyste cítili, že celý svět je proti vám? Když otci Anselmovi z převorství Larkwood položí tuto otázku jakýsi starý muž, Anselmova odpověď zní: požádejte převorství o azyl. Starý muž o něj tedy požádá. Jeho jméno je Eduard Schwermann a hledá ho policie, neboť je to bývalý válečný zločinec. Agnes Aubretová, stará a nevyléčitelně nemocná žena, jejíž život se po-

zvolna chýlí ke konci, cítí, že je na čase odhalit tajemství, které pečlivě střežila. Světlé oblíbené vnučce Lucy své deníky. Agnes byla za války v okupované Paříži členkou malé organizace, jež zachraňovala židovské děti před deportací do koncentračních táborů a snažila se je dostat do bezpečí. Někdo je však zradil a skupina byla odhalena mladým důstojníkem SS Eduardem Schwermannem.

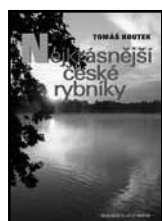
Schyluje se k soudnímu přelíčení, případem se zabývá policie, tisk i Vatikán a převorství se ocitá v nelehké situaci...

„Tento román splétá dohromady fakta i fikci. Historický rámec soudního procesu a detaily života v Paříži během okupace jsou přesné. Zátah Vél d'hiv se udál tak, jak je popsán, nedokázal jsem však popsat všechny ty hrůzy, které ve skutečnosti zátah doprovázely. Proces soudní odplaty po válce vede k zamyšlení. Teprve v roce 1980 byli Herbert Hagen, Kurt Lischka a Ernest Heinrichsohn, tři nacisté úzce zapojení do deportací Židů z Francie, postaveni před soud v Kolíně nad Rýnem,“ říká autor knihy William Brodrick a pokračuje: „Jen dva z asi třiceti, kteří byli v nepřítomnosti odsouzeni francouzskými úřady, skutečně nastoupili trest (Karl Oberg a Helmut Knochen). Mnoho údajných nacistických zločinců se usadilo v Británii, ale legislativa, která by umožnila jejich stíhání, byla zavedena teprve v roce 1991 (zákon o válečných zločinech). Vyšetřováno pak bylo 376 podezřelých, třetina z nich už byla po smrti a pětadvacet z nich bylo nevinných. První přelíčení se konalo v roce 1995, vyšetřování stálo 5,4 milionu liber a bylo ukončeno kvůli špatnému zdravotnímu stavu obžalovaného. Druhý (a pravděpodobně poslední) proces byl uzavřen v roce 1999. Anthony Sawoniuk byl odsouzen za vraždu dvou židovských žen v roce 1942...“

► Milan Kalina

Tomáš Koutek, NEJKRÁSNEJŠÍ ČESKÉ RYBNÍKY, 439 str., Nakladatelství Brána, Praha 2009

Kdo neaspiruje na adrenalinovou dovolenou v jihoamerických pralesích či v mongolské poušti, může si zvolit za cíl neméně romantické české rybníky. A že jich tu máme nepočítaně. Tomáš Koutek se tři roky toulal českou krajinou a nachodil stovky kilometrů, tisíce jich najezdil vlakem, autobusem a stopem a z hrází fotografoval zčernalé, lesklé i zamrzlé hladiny více než 250 rybníků.

A musel hodně vybírat. Vždyť je jich u nás okolo dvaatřiceti tisíc! Rybníky jej uchvátily a postupně se zaměřoval na jejich turistický, krajinnotvorný a rekreační význam. Každý autorem vybraný rybník je představen krásnými barevnými fotografiemi, ale také textem, který přináší bohaté faktografické informace z minulosti i současnosti. Samozřejmostí je i rada, jak se k rybníku nejlépe dostat a zda může být využit k rybolovu či nikoliv.

milovníci kvalitní FOTOGRAFIE

Otevřeli jsme pro vás nový digitální minilab v centru Prahy ve Valentinské ulici s nejvyšší kvalitou fotografie.

Ochotný personál s mnohaletými zkušenostmi vám splní všechna vaše fotografická přání.

Profesionální úroveň služeb a příznivé ceny.

SLEVA 21%
na služby minilabu

SLEVA 5%
na nákup fotografického materiálu

GOLEM PHOTO Valentinská 10, 110 00 Praha 1

15. července 1099 dobyta první křížová výprava Jeruzalém

Jeruzalém byl pod muslimskou nadvládou již od roku 638, kdy si jej podmanil druhý chalífa Umar. Po čtyři staletí byla situace ve městě i v celé Erec Jisrael vcelku klidná a stabilní, muslimští vládci byli poměrně tolerantní jak k Židům, tak ke křesťanům, kteří zde byli usazeni nebo přicházeli jako poutníci do Svaté země.

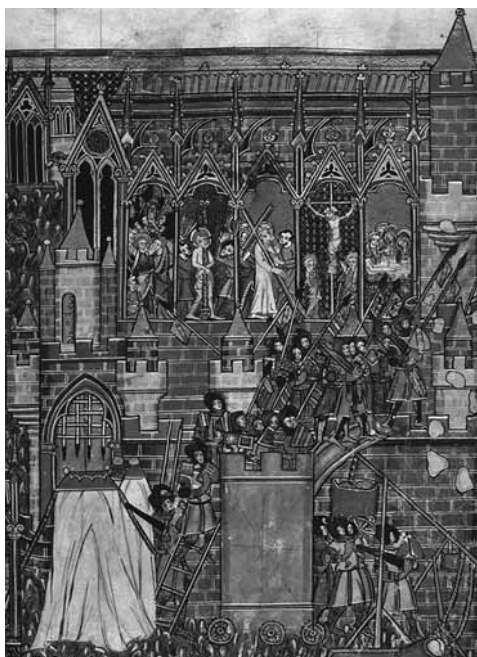
V roce 1076 však vládu nad městem převzali turečtí Seldžukovci a situace se radikálně změnila. Zprávy o útociích na křesťanské poutníky a svatyně se dostaly až do Evropy a vyvolaly reakci.

Roku 1095, na církevním koncilu ve francouzském Clermontu, vyzval papež Urban II. evropské křesťanstvo k osvobození Svatého města z rukou nevěřících – byla vyhlášena první křížová výprava. Lze oprávněně pochybovat, zda byl deklarovaný cíl jediným a skutečným motivem, důležitou roli sehrály pravděpodobně i politické a ekonomické zájmy. Z původně plánované organizované vojenské akce se stala lidová záležitost, na cestu se kromě šlechticů vydaly ohromné masy evropských venkovanů. Zfanatizovaný dav si mnohdy vybíjel své bojové nadšení a náboženské zanícení již cestou. Dávno před tím, než dostali křižáci možnost stanout tvář v tvář muslimským protivníkům, pustili se do střetu s těmi „nevěřícími“, kteří byli po ruce. Výsledkem byly masakry tisíců Židů v řadě evropských měst, hlavně v Porýní a dalších německých zemích (Špýr, Worms, Mohuč a další), ušetřena nebyla ani pražská židovská obec.

Po dlouhém tažení Středomořím (včetně Konstantinopole) nakonec k branám Jeruzaléma v červnu 1099 dorazilo již jen torzo původní výpravy. Ze zhruba sta tisíc zbylo pouze asi dvanáct tisíc bojovníků. Městu již mezitím nevládli Turci, ale egyptští Fátimovci. Po měsíčním obléhání se křižáci odhodlali k útoku na hradby města za pomoci obléhacích věží. Jejich odhodlání posílil jednak zoufalý nedostatek vody a potravin, jednak zprávy, že z Egypta se blíží fátimovská armáda. Útok předcházela všeobecná půst a procesí (naboso) kolem hradeb, za zvuku polnic. K procesí, imitujícímu biblickou scénu dobývání Jericha, vyzval útočníky na základě své vize kněz Petr Desiderius. Procesí skončilo 8. července, o pět dní později začal finální útok. Hradby byly prolomeny během dvou dnů, 15. července.

Obyvatelé města hledali útočiště ve svých svatyních – muslimové v mešitě Al-Aksa na Chrámové hoře, Židé v synagoze. Následoval masakr, o jehož rozsahu se dnes můžeme již jen domnívat. Očití svědkové z řad křížáckých dobyvatelů, kteří zaplali své vzpomínky, evidentně neměli potřebu tajit se svými činy: „Obránci města rychle utíkali podél zdi a přes celé město. Naši muži je pronásledovali, pobíjeli je a sekali, až k Šalamounově chrámu a tam bylo takové vraždění, že naši muži stáli po kotníky v krvi nepřátel.“ „V tom chrámu jich bylo pobito deset tisíc. Kdybyste tam bývali byli, brodili byste se po kotníky v krvi zavražděných... Ani jediný nezůstal naživu. Ba ani žen a dětí nešetřili... Viděli byste něco úžasného, když naši panoři a chudší pěšáci prohlédli chytrost Saracénů a mrtvé je párali, aby jim z vnitřností vybrali peníze.“ „Byl také vydán

rozkaz vyhodit z města všechny mrtvé Saracény kvůli nesmírnému zápachu, neboť celé město bylo naplněno jejich mrtvolami. Živí Saraceni tahali mrtvé z města a házeli je na velké hromady. Nikdo tehdy neslyšel ani neviděl podobnou krvavou lázeň mezi pohany. Hranic bylo jako patníků, a nikdo mimo Boha neznal jejich počet.“ Ani Židé nebyli ušetřeni. Shromáždili se v synagoze, kterou však křižáci zapálili. Všichni ti, kteří zde hledali útočiště, byli zaživa upáleni.

Dobytí Jeruzaléma, jak je vyobrazeno v rukopise ze 13. století

Oproti očekáváním neodevzdali křižáci město a jeho svatá místa zpět do správy svých byzantských souvěrců, ale rozhodli se sami ujmout vládu. Dne 22. července 1099 vyhlásili Jeruzalémské království a do jeho čela zvolili Godefroye z Bouillonu. Ten funkci panovníka přijal, odmítl však královský titul a označoval se za *Ochránce Svatého hrobu*. Když Godefroy následujícího roku zemřel, vystřídal jej ve funkci jeho bratr Balduin. Ten se již nechal o vánocích roku 1100 oficiálně korunovat jeruzalémským králem. Ač bylo nazýváno jeruzalémským, zahrnovalo nové křesťanské království vlastně celou Svatou zemi a některé přilehlé oblasti (na území dnešní Sýrie, Libanonu a Jordánska). Udrželo se necelá dvě staletí. Křižáci postupně přicházeli o části území, samotný Jeruzalém udrželi jen sto let, poté se hlavní město království přesunulo do přístavu Akko na severu země. Akko udrželi křižáci jako poslední, jeho pád v roce 1291 byl definitivním koncem křesťanského království v Erec Jisrael.

Co se také stalo v červenci:

- byla zahájena slavná disputace mezi Rambanem (Nachmanidem) a Pablem Christianim (1263) [v *Maskilu jsme v letech 2004–2005 otiskli devítidilný přepis této disputace v překladu a s komentářem rabína Daniela Mayera*]
- král Eduard I. vypověděl roku 1290 Židy z Anglie
- baron Lionel de Rothschild se stal prvním Židem, který zasedl v britském parlamentu (1858)
- roku 1860 se v Kališti narodil hudební skladatel Gustav Mahler
- v roce 1942 byl do nacistických koncentračních táborů vypraven první transport Židů z Holandska, ve stejném měsíci začaly deportace pařížských Židů i obyvatel varšavského ghetta
- v roce 1950 přijal izraelský parlament – Kneset – zákon, přiznávající všem Židům právo usídlit se v Izraeli; přesně o jedenáct let později pak mladý stát přivítal milióntého přistěhovalce
- osvobození rukojmí na palubě uneseného letadla Air France, letícího na lince Tel Aviv – Paříž, v ugandském Entebbe (rok 1976)

► Kateřina Weberová, foto: Wikipedia